

PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMISSUUNNITELMA 2010

Maakuntahallitus 12.10.2009

PÄIJÄT-HÄMEEN LIITTO

**PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTAOHJELMAN
TOTEUTTAMISSUUNNITELMA
2010**

1. Tiivistelmä.....	3
2. Johdanto.....	4
3. Maakunnan kehitysnäkymät ja tavoitteet.....	5
4. Maakuntaohjelman toteuttaminen 2010-2011.....	8
4.1. Tuottavuus ja tehokkuus.....	9
4.2. Osaamisesta menestystekijä.....	10
4.3. Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä.....	11
3.4 Hyvinvointia maalta ja kaupungista.....	12
5. Toteuttaminen hallinnonaloittain.....	16
5.1. Toimintalinja II A1: Taloudellisen tilanteen edellyttämät elvytystoimet.....	16
5.2. Toimintalinja II A2: Yritystoiminnan uudistaminen	17
5.3. Toimintalinja II A3: Alerakenteen kehittämisen ja liikennejärjestelmien toimivuus	17
5.4. Toimintalinja II A4: Maaseudun elinvoimaisuus ja elinkeinot.....	18
5.5. Toimintalinja II A5: Osaaminen, koulutus ja kulttuuri.....	19
5.6. Toimintalinja II A6: Väestön ikääntyminen ja työvoimapolitiikka.....	19
5.7. Toimintalinja II A7: Maahanmuutto ja kotouttaminen.....	20
5.8. Toimintalinja II B1: Kestävä yhdyskuntakehitys ja hyvä elinympäristö	20
5.9. Toimintalinja II B2: Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen	21
5.10. Toimintalinja II B3: Ympäristöhoito, suojelu ja ekotehokkuus	22
5.11. Toimintalinja II B4: Luonnonsuojelu	22
5.12. Toimintalinja II B5: Vesivarojen käyttö ja hoito	23
5.13. HALLINNONALOITTAIN ERITYISPAINOTUKSIA.....	23
6. Rahoitustaulukot.....	28
7. Liitteet.....	29

1. Tiivistelmä

Päijät-Hämeen toiminnan perusta on arvoissa: maakuntalaisten tasa-arvoinen hyvinvointi, elinikäinen oppiminen, työ, yhteistyö ja kumppanuus, muutosvalmius ja jatkuva kestävä kehittyminen. Toteuttamissuunnitelman laadinnassa 2009 valmisteluun on vaikuttanut aluehallinnon uudistamishanke (ALKU). Uudistuksessa aluehallinto kootaan ja uudelleen organisoidaan kahteen uuteen viranomaiseen aluehallintovirastoon (AVI) ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen (ELY). Päijät-Hämeen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma on laadittu syyskuun loppuun mennessä ja käsitelty maakunnan yhteistyöryhmässä. Toteuttamissuunnitelma on laadittu yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja muiden maakuntaohjelman rahoitukseen osallistuvien tahojen kanssa ja hyväksytty maakuntahallituksessa.

Maakunta on menestynyt maakuntaohjelman tavoitteiden toteutumisessa kohtalaisen hyvin tilanteessa, jossa kansainvälinen lama vaikuttaa myös Suomen ja Päijät-Hämeen talouselämään. Alueen työttömyys on lähtenyt kasvuun ja vientiteollisuuden tilaukset ovat hiipuneet kansainvälisessä lamassa. Päijät-Hämeen nettomaksajan rooli valtiontaloudessa tulee olemaan lama-aikana lisärasite ja vaikuttaa mm. alueen kuntien verotulojen kertymään.

Maakuntaohjelmaan 2007-2010 sisältyvät toimenpiteenä on alueella käynnistetty erityistoimia mm. Heinolan seudun osalta, kun valtioneuvosto nimensi 18.12.2008 Heinolan seudun äkillisen rakennemuutoksen alueeksi vuoden 2010 loppuun saakka.

Tuottavuus ja tehokkuus (toimintalinja 1)

Kestävä kilpailukyky perustuu teknologисelle edistymiselle ja uusille toimintatavoille. Teknologinen kehitys vaatii tietoista investoimista tutkimus- ja kehitystoimintaan. Kehitys tarkoittaa tuottavuuden ja tehokkuuden kasvua hyödyntäen osaamista ja prosessien uudistamista.

Tavoitteena parempi yritystoiminnan kasvu ja kilpailukyky, jossa toimenpiteenä Pk-yritysten kasvua tukevat investoinnit, klusteriyritysten tuottavuuden kehittäminen ja ympäristöteknologiaan liittyvä kasvu ja innovaatiot **Tavoitteena Innovaatiotoiminnan, yritys yhteistyön ja organisaatioiden verkostoitumisen edistäminen**, jossa toimenpiteenä ideasta innovaatioksi ja hyödykkeeksi – innovaatiotoiminnan aktivointi, hautomotoiminnat ja yritystoiminnan kehittämistä ja osaamista parantavien rakenteiden kehittäminen.

Osaamisesta menestystekijä (toimintalinja 2)

Osaamisen kehittämisellä vastataan kansainvälisen talouden haasteisiin alueellisesti. Päijät-Hämeessä tulee järjestää ammatillista ja lukiokoulutusta nuorille ja aikuisille sekä koulutus-, asiantuntija- ja kehittämispalveluja yrityksille ja yhteisöille. Alueella on laadittu vahvassa yhteistyössä alueellinen korkeakoulustrategia, jonka keskeiset elementit ovat maakuntaohjelman mukaisia toimenpiteitä.

Tavoitteena on lisätä osaamista, koulutusta ja yrittäjyyttä, jossa toimenpiteenä PK-yritysten henkilöstön liiketoiminta- ja johtamisosaamisen kehittäminen, työorganisaatioiden työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen sekä yrittäjyyden lisääminen ja koulutusjatkumomalli aikuisväestön koulutustason nostamiseksi.

Tavoitteena on työllistyminen, työmarkkinoilla pysyminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen, jossa toimenpiteenä työvoiman palvelukeskusten toimintaa tukevat palvelu, nuorten työllistyminen, vaihtoehtoiset koulutusmallit ja työllistyminen ja maahanmuuttajien työllistymistä tukevat palvelut

Tavoitteena ovat tuottavuutta edistävät osaamis- ja palvelujärjestelmät, jossa toimenpiteenä toimiala- ja klusteripohjaiset yritysten henkilöstön koulutus- ja hyvinvointiohjelmat ja elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti toimiva koulutusjärjestelmän ja tarjonnan parantaminen.

Tavoitteena on kansainvälinen yhteistyö, jossa toimenpiteenä toteutetaan Päijät-Hämeen toimijoiden aktivointia Euroopassa ja painottaen Itämeren alueen toimenpiteiden ja osaamisen verkostojen kautta tulevaa kasvua ja voimaa.

Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä (toimintalinja 3)

Tavoitteena on parempi saavutettavuus ja toimivat väylät, jossa toimenpiteenä väyläyhteyksien rahoitusta tulee saada valtion talousarviosta. Keskeisiä ovat Lahden eteläinen kehätie, koko 12 tieyhteys Kouvolaan parantaen kansallista poikittaisliikennettä. Laajakaistahanke levittää nopeita yhteyksiä laajalti maakuntaan.

Tavoitteena on monimuotoinen asuminen, luonto, luonnonvarat ja kulttuuriympäristöt, jossa toimenpiteenä alueen yhdyskuntarakennetta ja asuin ympäristöjen viihtyisyyttä voidaan edelleen parantaa sekä ehkäistä ihmisten ja luonnon elinympäristöjen laadun heikentymistä. Vapaa-ajan ja asumisen palveluiden kestäviä ja tehokkaita ratkaisumalleja.

Tavoitteena ovat tehokkaammat palvelut ja rakenteet, jossa onkeskeistä kunta- ja palvelurakenteen uudistaminen.

Hyvinvointia maalta ja kaupungista toimintalinja on luonteeltaan horisontaalinen ja sisältää erityisohjelmat. Toimenpiteet kohdistuvat pääsääntöisesti toimintalinjojen 1-3 tavoitteiden toteuttamiseen.

Rahoitus maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmaan on EU-rakennerahasto-ohjelmista vuonna 2010 noin 11 milj. euroa, valtion osuutta ohjelmiin sitoutuen noin 10 milj. euroa, kuntarahoitusta noin 5 milj. euroa ja yksityistä rahoitusta arviolta 3 milj. euroa. Kansalliseen ja kunnalliseen kehittämiseen sitoutuu arviolta valtion rahoitusta noin 60 milj. euroa sisältäen väylänpidon (16 milj. e) ja työllistämistoimien (21 milj. e) rahoittamisen suuret arviomäärärahat. Kuntien vastaavaan alueiden kehittämiseen suunnatut rahoitukset ovat arviolta myös lähes 60 milj. euroa sisältäen vapaaehtoisen osaamisen, elinkeinotoiminnan kehittämisen ja investointien rahoittamista.

2. Johdanto

Toteuttamissuunnitelman 2010 valmistelun aikatauluun ja valmisteluun on vaikuttanut aluehallinnon uudistamishanke (ALKU). Uudistuksessa lääninhallitukset, työ- ja elinkeinokeskukset, alueelliset ympäristökeskukset, ympäristölupavirastot, tiepiirit ja työsuojelupiirien työsuojelutoimistot lakkautetaan ja niiden tehtävät kootaan ja uudelleen organisoidaan kahteen uuteen viranomaiseen aluehallintovirastoon (AVI) ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen (ELY). Aluehallintovirastoja perustetaan kuusi ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia 15 ja ne aloittavat toimintansa 1.1.2010. Tämä uusi viranomaisrakenne muodostaa pohjan jatkossa muillekin uudelleen järjestettävälle valtion aluehallinnon tehtäville. Uudistuksessa vahvistetaan myös maakunnan liittojen roolia aluekehitysviranomaisena kokoamalla liittoihin alueellisia kehittämistehtäviä ja niiden voimavaroihin liittyvää päätösvaltaa.

Aluehallinnon uudistukseen sisältyy aluekehittämislain muutos (uusi 7a§), jonka mukaan maa jaetaan maakuntien liittojen yhteistoiminta-alueisiin. Yhteistoiminnassa hoidettavien asioiden tulee olla uuden 7b§ mukaan pitkäjänteisen kehittämisen kannalta merkittäviä, sisältyä maakuntien ohjelma- ja suunnitteluasiakirjoihin ja koskea aluetta kokonaan; myös muita asioita voidaan sopia hoidettavaksi yhdessä. Uuden 7c§ mukaan päätöksenteko hoidetaan yhteisen toimielimen kautta tai yhtäpitävin päätöksin ja asioiden valmistelusta ja vastuunjaosta liittojen kesken on sovittava. Päijät-Hämeen liitto kuuluu yhteistoiminta-alueeseen yhdessä Kanta-Hämeen, Itä-Uudenmaan ja Uudenmaan maakunnan liittojen kanssa. Maakuntien neuvottelut yhteistoiminnan piiriin tulevista asioista, yhteistoiminta-alueen päätöksenteosta, valmistelusta ja vastuunjaosta ovat kesken. Maakuntien yhteistyö on jatkunut tiiviinä ja maakunnat ovat yhdessä mm. kevätkaudella 2009 käynnistäneet prosessin maakuntaohjelmien arvioinnista.

Päijät-Hämeen kuntien palvelurakennetta on tutkittu eri ryhmissä ja yhteistyössä on päädytty lausumaan, joka kannustaa kuntia liittymään suuremmiksi yksiköiksi. Kymmenen kuntaa on vastannut myöntävästi Lahden kaupungin lähettämään kutsuun osallistua UusiKunta-selvitykseen. UusiKunta-selvitykseen ovat päättäneet lähteä Artjärvi, Hartola, Hollola, Heinola, Hämeenkoski, Kuhmoinen, Kärkölä, Lahti, Nastola ja Padasjoki. Syyskaudesta 2009 alkaneen selvitystyön tavoitteena on elinvoimaa ja hyvinvointia vahvistavan ja kuntalaisten palveluita kehittävä uuden kuntarakenteen aikaansaaminen. Selvitystyötä tukee Päijät-Hämeessä käynnistynyt kuntien palvelurakenteiden kehittämisprojekti (PAKETTI), jonka hallinnoijana toimii Päijät-Hämeen liitto. Heinolan seudulla omalta osaltaan kuntayhteistyötä kehittää myös seudun äkillisen rakennemuutosalueen toimenpiteet ja hankkeet.

Päijät-Hämeen liitto hyväksyy maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman. Päijät-Hämeen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma laaditaan syyskuun loppuun mennessä. Aikaisemmasta kuukaudella kiristetty aikataulu on aiheuttanut ongelmia valmistelussa, kun mm. ELYn toiminta ei ole vielä käynnistynyt. Toteuttamissuunnitelma valmistellaan laajassa yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja muiden maakuntaohjelman rahoitukseen osallistuvien tahojen kanssa. Suunnitelma käsitellään myös maakunnan yhteistyöryhmässä, jonka tehtävänä on sovittaa yhteen maakuntaohjelman ja alueella toteutettavien muiden ohjelmien toteuttamista ja rahoitusta.

Päijät-Hämeen toteuttamissuunnitelman valmistelusta on tiedotettu laajasti ja osallistuneita tahoja ovat mm.:

Maakunnan kunnat:

Artjärvi, Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä, Lahti, Nastola, Orimattila, Padasjoki, Sysmä

Kehitysyhtiöt, kuntakonsernit ja yhtymät:

Päijät-Hämeen koulutuskonserni, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveisyhtymä, Lahden tiede- ja yrityspuisto, Lahden alueen kehittämissyhtiö LAKES, Päijät-Hämeen liitto

Maakunnan yhteistyöryhmässä ja muutoin osallistuvat viranomaistahot ja alueorganisaatiot:

Hämeen TE-keskus, Hämeen ympäristökeskus, Hämeen tiepiiri, Etelä-Suomen lääninhallitus, Metsäkeskus Häme-Uusimaa, Finnvera Oyj, Hämeen maaseutukeskus, MTK Häme, Päijät-Hämeen Yrittäjät, Hämeen kauppakamari, Akava, EK, SAK, STTK, Lahden yliopistokeskus, Päijät-Hämeen kylät ry, Etpähä, Päijänne Leader+

Päijät-Hämeen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman 2010 www-sivut:

<http://www.paijat-hame.fi/tehtavat/maakuntaohjelma/totsu2010-2011.htm>

Maakunnan yhteistyöryhmän käsittely 17.9.2009

Maakuntahallitus 14.9.2009 TOTSUn keskustelu

Maakuntahallitus 12.10.2009 TOTSU

3. Maakunnan kehitysnäkymät ja tavoitteet

Maakunta on menestynyt maakuntaohjelman ja edellisen toteuttamissuunnitelman tavoitteiden toteutumisessa kohtalaisen hyvin tilanteessa, jossa kansainvälinen lama vaikuttaa myös Suomen ja Päijät-Hämeen talouselämään. Alueen työttömyys on lähtenyt kasvuun ja vientiteollisuuden tilaukset ovat hiipuneet kansainvälisessä lamassa. Päijät-Hämeen nettomaksajan rooli valtiontaloudessa tulee olemaan lama-aikana lisärasite ja valtion työpaikkojen vähyys ei luo lamatilanteessa puskuria työttömyyden ehkäisyyn. Nettomaksujen poistamiseen tulisi maakunnan laatia yhdessä valtionvarainministeriön ja muiden keskeisten ministeriöiden kanssa suunnitelma tasapainon saavuttamiseksi.

Vuosien 2007-2010 maakuntaohjelman alun toteuttaminen on lähtenyt hyvin käyntiin, joskin EU-ohjelmien hidastunut hyväksymisprosessi on osin tuonut hanketoimijoille epävarmuutta kehittämistyön jatkuvuudesta. EU:n rakennerahastopolitiikka on mahdollistanut laajan kehittämistoiminnan, johon useat sidosryhmät ovat osallistuneet maakunnan kehittämiseksi. Tarkastelu maakuntaohjelman tunnuslukujen perusteella alueen kehityksen nykytilasta ja näkymistä vuosina 2009-2010 näyttää vahvan kansallisen kasvun tapahtuneen myös Päijät-Hämeessä ennen kansainvälisen taantumien ilmenemistä. Lama jatkuu alueella vuoden 2010 aikana, minkä jälkeen kasvu jatkuu ja työllisyyden paranemisen merkeissä myös tulevana vuosina, jolloin ammattitaitoisen työvoiman kysyntä ylittää jälleen tarjonnan. Eritellysti rakennerahasto-ohjelmien vaikuttavuudesta alueen työllisyyteen, tuottavuuteen ja kilpailukykyyn voidaan todeta, että kehitys on ollut positiivista. Etelä-Suomen kilpailukyky- ja työllisyystavoiteohjelma 2007-2013 kattaa koko Etelä-Suomen alueen eli Etelä-Karjalan, Itä-Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen. Maakunnat ovat päässeet ohjelman mukaisten yhteisten teimahankkeiden toteuttamisessa hyvään vauhtiin.

Etelä-Suomessa yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa kaikissa maakunnissa tulevina vuosikymmeninä. Väestön ikääntyminen merkitsee luonnollisen väestönkasvun pysähtymistä ja kääntymistä negatiiviseksi monilla alueilla. Tällöin myös korostuu muuttoliikkeen merkitys alueiden väestönkehitykselle. Etelä-Suomen suuralueen työllisyystilanne vaihtelee merkittävästi maakunnittain. Päijät-Hämeessä koulutustaso on maan keskiarvoa alhaisempi ja kolmasosa aikuisväestöstä on ilman minkäänlaista perustason jälkeistä tutkintoa, mikä osaltaan vaikeuttaa työttömien työllistymistä. Tutkinnon suorittaneiden osuus 15 -vuotta täyttäneistä on kuitenkin jatkuvassa kasvussa, kuten myös korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus. Osan kasvusta selittää väestöpoistuma, jossa on suhteellisesti vähemmän tutkinnon suorittaneita.

Työmarkkinatilanne on parantunut usean vuoden ajan, työllisyysaste lähenee 70 %:n rajaa. Työpaikkojen määrä on pysynyt rakennemuutoksesta huolimatta edelleen tasaisena, vaikka teollisuuden työpaikat ovat vähentyneet ja palveluiden lisääntyneet. Muuttoliike on positiivista suurelle osalle alueen kunnista, mutta etenkin huoltosuhteen heikentyminen alueen maaseutumaisissa kunnissa on palveluiden ja kuntien maksukykyyn kannalta heikentävässä. Alueellinen bruttokansantuote on noususuhdanteessa kehittynyt positiivisesti ja uusia yrityksiä on syntynyt hyvällä vauhdilla, joskin erityisenä huolena on yrittäjien ikääntyminen ja jatkajien löytäminen. Kuntien talous on ollut tiukoilla ja alueen rooli valtiontalouden nettomaksajana vaikuttaa koko alueen kehittämiseen heikentävästi. Tulevaisuuden palveluranneuudistus voi muuttaa kuntamäärän lisäksi oleellisesti myös julkisten palveluiden rakenteita, mutta valtion velvoitteista johtuvia rahoitusongelmia ei voida tällä uudistuksella ratkaista.

Kaupungit tarjoavat asukkailleen runsaasti monipuolisia palveluja ja modernille teollisuudelle ja yritys-elämälle sijoittumisvaihtoehtoja. Maaseutu tuottaa mm. ainutlaatuisen vahvalle viljaklusterille hyvän yhteistyöverkoston. Kansainvälisessä tarkastelussa maakunnan vahvuutena on sijainti kasvavalla metropolialueella, mikä mahdollistaa Lahden seudun kehittämisen kasvukeskuksena. Maakunta ja sen toimijat ovat aktiivisesti kehittäneet yhteyksiään erityisesti Venäjän Pietarin ja Viron toimijoiden kanssa.

Kansainvälistä tunnettavuutta alueelle ovat tuoneet liikunnan megamaakuntana tunnetun alueen näkyvyys liikuntatapahtumissa ja kongressitapahtumien näkyvä rooli mm. Sibelius-talossa, Vierumäki, Pajulahti ja messut keräävät tuhansia kävijöitä maakunnasta ja sen ulkopuolelta. Työsidonnaisen matkailun lisäksi painotetaan hyvinvointimatkailun kasvua. Päijät-Hämeen alueelta löytyy erityisosaamista mm. terveysliikunnan saralla, joka tulevaisuudessa antaa erinomaisia mahdollisuuksia matkailun kasvuun alueella. Ympäristöteknologia, muotoilu ja käytäntölähtöinen innovaatiotoiminta ovat nousemassa entistä vaikuttavamman kehittämisen kohteeksi ja välineiksi nostaa alueen elinkeinoelämän ja toimijoiden kilpailukykyä. Maakunnassa käynnissä oleva matkailustrategia visioi kasvua hyvinvointi- ja tapahtumamatkailuun.

Maakunnasta on muodostunut merkittävä ympäristöteknologian kansainvälinen klusteriveturi. Päijät-Hämeen perinteisiä vahvoja aloja ovat asumiseen, puu- ja huonekaluteollisuuden sekä viljanjalostamiseen liittyvä osaaminen, jotka molemmat korostavat maa- ja metsätalouden edelleen vahvaa asemaa Päijät-Hämeessä. Alueella on myös muovi- ja materiaali-teollisuuden osaamisen keskittymä ja siihen liittyvään tutkimukseen ja koulutukseen on panostettu vahvasti. Mekatroniikka kuuluu niin ikään kehittämisen painopistealueisiin yhdessä edellä mainittujen kanssa.

Nykyisessä suhdannetilanteessa on suuri epävarmuus yritysten ja kuntien mahdollisuuksiin kehittää hankerahoituksella uusia työpaikkoja ohjelmien tavoitteiden mukaisesti. Suuri yhteinen huolenaihe on työllisyyden turvaaminen ja kilpailukyvyyn säilyttäminen nykyisillä toimijoilla. Uusien kasvuyritysten esiintulo voi olla arvioitua hitaampaa ja työllisyyden heikentyminen jatkuu vuoden 2010 aikana.

	Arvio				Suunta
	2006	2007	2008	2011	2014
1. Koulutustaso					
Korkea-asteen aloituspaikkojen määrä	1279	1198		1350	+
tutkinnon suorittaneiden osuus yli 15v täyttäneistä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus	60	61,6		66	+
koulutustasoindeksi (VKTM)*	277	281		290	+
2. Työmarkkinatilanne					
työvoiman määrä (1000 henkeä)	96	97		98	+
työttömien määrä (1000 henkeä)	8,0	6,0	13,0 (6/09)	14	-
työllisyysaste (15-64 v.)	67	68		68	+
työttömyysaste	8,7	6,6	13,2 (6/09)	15	+
työpaikkojen määrä (ind.2000=100)	100			95	+
3. Muuttoliike ja väestö					
väestö	199235	200061	200840	202500	+
nettomuutto, absoluuttinen	200	958	800	1,48	+
luonnollinen väestönkasvu, abs	72	-132	-65	-10	+
huoltosuhde (ei työlliset/työlliset)	1,39	1,33		1,35	-
4. Alueellinen BKT ja yrittäjyys					
BKT/asukas	25563			27184	+
liikevaihdon kehitys (ind 2000=100)	100	107	90	92	+
yritysten lukumäärä	10620	12688		11000	+
uudet yritykset	1219	1207		1000	-
lopettaneet yritykset	884	899		800	-
5. Kuntatalous					
vuosikate e/as	314	321		100	-
%vuosikate/poistot	147	138		100	-
velka- ja konsernivelka e/as	2 089	2 173		2400	+
tuloveroprosentti	18,97	18,99	19,24	20	+
verotulot ja valtionosuudet e/as	3688	3885		3900	-
6. Hyvinvointi					
kotitalouksien käyt. tulot, €	2990			3000	+
sairastuvuusindeksi (suomi 100)	98,7	98,9		99	+
toimeentulotuen saajat, absoluuttinen	13893	13059		12391	-
7. Ympäristö					
kaatopaikalle jätteiden määrä (t)	80 503	75 283	52 255	49000	-
kasvihuonekaasupäästöt viikko 31/2009, kg/asukas			108		-
- koko Suomi			89		

Taulukko: Mittarit maakuntaohjelman ja sen toteuttamissuunnitelman seurantaan ja ennakointiin
Taulukon toimittaa Verkkotietokeskus lähinnä Tilastokeskuksen aineistoista <http://www.verkkotietokeskus.fi/>.

4. Maakuntaohjelman toteuttaminen 2010-2011

Euroopan unionin Lissabonin tavoitteiden mukaan Eurooppaan tulee rakentaa maailman dynaamisin ja kilpailukykyisin tietoon perustuva talous, jonka avainkäsitteitä ovat talouskasvu, sosiaalinen yhteenkuuluvuus, ympäristön kunnioittaminen ja täystyöllisyys. Lissabonin tavoitteet ovat laaja-alaisia: talouskasvua, työllisyyden kohentamista, sosiaalista kehitystä ja parempia koulutusjärjestelmiä. Kaikessa tässä pitäisi huomioida myös ympäristön hyvinvointi ja sen lisääminen. Menestymisen avaintekijät ovat siirtyneet perinteisistä infrastruktuuri-investoinneista ihmisten taitoihin ja osaamisen investoimiseen. Tämä edellyttää kuitenkin, että aluetta palvelevat perinteiset rakenteet ovat kunnossa mm. peruskoulutus, terveydenhuolto, sosiaaliturva, väylät ja vesihuolto.

Väestön ikärakenteen muutos tuo uusia haasteita, mutta myös mahdollisuuksia. Yhteiskunnan kyky tuottaa tehokkaampia palveluita ja maakuntalaisten valmiudet käyttää uudella tavalla tuotettuja ja vaihtoehtoisia palveluja ovat tulevaisuuden keskeisiä kysymyksiä. Yrittäjyys ja yrittäjähenkisyys ovat muutoksen avaintekijöitä.

Päijät-Hämeen toiminnan perusta on seuraavissa arvoissa:

- maakuntalaisten tasa-arvoinen hyvinvointi
- elinikäinen oppiminen
- työ, yhteistyö ja kumppanuus
- muutosvalmius
- jatkuva kestävä kehittyminen

Päijät-Hämeen strategiset valinnat perustuvat kehittyvään asemaan ja kasvavaan rooliin Suomessa ja maailmalla. Kehittämisen kärjet on valittu maakuntavaltuuston hyväksymässä maakuntasuunnitelmassa vuonna 2005. Päijät-Hämeen tavoitteena on saavuttaa asema ja rooli, missä maakunnalla on määrittelemillään alueilla ja aloilla kansallista tai valtakunnan osan johtajuutta ja vastuuta. Maakuntasuunnitelman tarkistaminen tehdään vuoden 2009 aikana. Tarkistetun maakuntaohjelman saa maakuntavaltuusto päätettäväksi keväällä 2010.

Maakuntaohjelman tavoitteiden mukaisen uudistetun alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategian kehittämisen painopisteet pohjautuvat visioon 2015, että alue on **Suomen ympäristötehokkain ja yritysystävällisin alue**. Strategian osaamisen kärjiksi on valittu laajasti verkottuva **ympäristöteknologia**. Lisäksi Lahden alue kehittää **muotoilua** sekä uudenlaista **käytäntölähtöistä innovaatiotyötä** kansallisen ja kansainvälisen kilpailukykyyn kehittämiseksi.

Nykyinen aluepolitiikka laittaa Etelä-Suomessa maakunnat ja alueet eriarvoiseen toteutukseen kehittämisen suhteen. Bkt:llä, työttömyydellä tai osaamistasolla mitattuna Päijät-Hämeen maakunta ja Lahden alueen tulisi olla valtiontaloudessa nettosaaja eikä nettomaksaja. Maksuroolia tulisi korjata mm. alueellistamisen ja koulutuksen aloitus- ja työpaikkojen siirroilla.

Osaamisen kehittyminen tukee omalta osaltaan työmarkkinoiden kehittymistä, jolloin työttömyyden odotetaan edelleen laskevan ja työllisyysasteen paranevan. Lama tulee väliaikaisesti nostamaan työttömyyttä ja laskemaan työllisyysastetta maakunnassa.

Maakuntaohjelman valitut toimintalinjat keskittävät voimavaransa strategisen kärjen vaatimiin toimenpiteisiin ja resurssien kohdentamiseen tarvittaville toimenpiteille. Toimintalinjat toteuttavat maakuntasuunnitelman strategiaa ja maakuntaohjelmaa 2007-2010.

Heinolan seudun äkillinen rakennemuutos

Valtioneuvosto nimesi 18.12.2008 Heinolan seutukunnan yhdessä kahden muun seudun kanssa äkillisen rakennemuutoksen alueiksi vuoden 2010 loppuun saakka. Heinolan seudun työttömyys ja elinkeinotoiminta on ajautunut äkilliseen kriisitilanteeseen. Heinolan seudun suurin työllistäjä on yksityinen sektori. Kunta-alalla työskentelee reilut 19 prosenttia työllisistä. Valtion tai valtioneemmistöisten yhtiöiden palveluksessa on työllisistä hieman yli 3 prosenttia. Yrittäjiä Heinolan seudulla on 14,9 prosenttia työllisistä. Heinolan seudulla on kasvanut epävarmuus teollisuuden kilpailukykyvyydestä ja osaavan työvoiman tulevaisuudesta. Heinolan seudulla on viimeisen vuoden aikana menetetty yli 600 työpaikkaa ja työttömyys on jo yli 15 prosenttia. Vuodet 2009 ja 2010 tulevat olemaan erittäin vaikeita. Uhkana on, että työpaikkoja poistuu huomattavasti lisää, kun lomautukset muuttuvat irtisanomisiksi tiettyjen toimintayksiköiden lakkauttaessaan toimintansa.

Alueella olisi tarpeen saada aikaan positiivista kehitystä ja tukea alueen kasvua ja kehittymistä tukevia positiivisia kehityssuuntia. Alueella on hyvät mahdollisuudet kehittää mm. palvelualojen työllisyyttä ja yrittäjyyttä. Seudulle on laadittu erillinen rakennemuutossuunnitelma.

Rakennemuutosalueelle osoitettu lisärahoitus on kohdistettu yritystoiminnan kehittämiseen (yritys-tuki ja EAKR) ja työllisyyden parantamiseen (ESR) Hämeen TE-keskukselle ja lähinnä julkisen sektorin toimijoiden kehittämishankkeisiin Päijät-Hämeen liiton kautta (lisärahoitusta on haettu liitolle). Alue tarvitsee rakennemuutosrahoitusta päätöksen mukaisesti 2010.

4.1. Tuottavuus ja tehokkuus

Kestävä kilpailukyky perustuu teknologiselle edistymiselle ja uusille toimintatavoille. Teknologinen kehitys vaatii tietoista investoimista tutkimus- ja kehitystoimintaan. Toimintalinjan otsikko tarkoittaa tuottavuuden ja tehokkuuden kasvua hyödyntäen osaamista ja prosessien uudistamista.

Kasvu- ja muutoskykyisten yritysten edellytyksiä liiketoiminnan ylläpitoon ja laajentamiseen tulee edelleen kehittää ja parantaa. Myös julkisten palveluiden toimintaprosesseja ja malleja tulee parantaa tuottavammiksi. Alueellisen pääomasijoitustoiminnan toimintaedellytyksiä pitää edelleen kehittää. Toimintalinjan keskeisiä toimijoita ovat Lahden tiede- ja yrityspuisto, Lakes, Lahden yliopistokeskus, Hämeen TE-keskus, TEKES, Finnvera ja etenkin alueen yritykset kaupunki- ja maaseutu ympäristöissä.

Yritystoiminnan kasvu ja kilpailukyky

Erityistä huomiota toteutuksessa ohjelmakauden aikana laitetaan palvelusektorin tuottavuuden ja kilpailukykyyn parantamiseen. Palvelujen ja tuotteiden kaupallistamista ja tuotteistamista vahvistetaan ja uusia avauksia tehdään liittyen kuntien palvelutuotantoon. Kolmannen sektorin tuottamille palveluille ja julkisyhteisöjen tilaamille yksityisille palveluille luodaan toimintamalleja ja kilpailukykyistä toimintaympäristöä.

Yritysten kasvun tukeminen on keskeinen painopiste alueen julkista rahoitusta suunnattaessa. Kasvuyritysten määrää lisäämällä ja jo olemassa olevien toimintaa tukemalla lisätään työllisyyttä ja vientimahdollisuuksia. Muotoilun, informaatioteknologian ja verkkoliiketoiminnan kehittäminen on kaikille aloille yhteistä kehittämistoimintaa.

Toimenpiteet:

- Pk-yritysten kasvua tukevat investoinnit
- Klusteriyritysten tuottavuuden kehittäminen
- Ympäristöteknologiaan liittyvä kasvu ja innovaatiot
- Aloittavan yritystoiminnan edistäminen ja omistajanvaihdokset
- Vientitoimintaan ja sen lisäämiseen tähtäävät toimenpiteet
- Palvelutoiminnan ja kaupan kasvu ja kehittäminen
- Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen

Vuoden 2010 käynnistävä Hämeen ELY tukee yritystoiminnan kehittämistä EU- ja kansallisen rahoituksen avulla.

Innovaatiotoiminnan, yritys yhteistyön ja organisaatioiden verkostoitumisen edistäminen

Päijät-Häme vahvistaa koulutuksen osaamisrakenteita ja luo mahdollisuuksia kansallisen tutkimus- ja kehittämisrahoituksen entistä suurempaan alueelliseen hyödyntämiseen. Lähtökohtana on elinkeinoelämän tarpeista lähtevä innovaatiokykyyn lisääminen. Alueen innovaatio- ja teknologiatyötä verkotetaan kansallisesti ja kansainvälisesti.

Päijät-Hämeen innovaatioprosessin kehittäminen on kokonaisvaltaista, jossa koordinoinnin vastuut ja toteutus on selkeästi jaettu. Julkisella panostuksella luotua innovaatiomallin toteuttamista ja kehittämistä jatketaan. Liiketoiminta-osaamisen ja erityisasiantuntemuksen yhteyttä lisätään. Maakuntaan rakennetaan teknologia lähtöistä, markkinoita tuntevaa ja sosiaalisen innovaatiotoiminnan osaamista. Innovaatioprosessit tuodaan tutuiksi käytännön osana liiketoiminnan, organisaatioiden ja prosessien kehittämistä. Päijät-Hämeen vahvaa muotoiluosaamisen hyväksikäyttöä edistetään yritystoiminnassa. Vahvistettavia innovaatioympäristöjä perinteisten toimialalojen ja klustereiden lisäksi ovat ympäristö, terveys, liikunta, liiketalous, asuminen ja ICT.

Toimenpiteitä:

- Parannetaan toimintamalleja, jotta ideasta innovaatioksi toteutuma kasvaa
- Tehdään yritystoiminnan kehittämistä ja osaamista parantavia rakenteita
- Kehitetään tieto- ja kommunikaatioteknologiaa hyödyntäviä verkostoratkaisuja
- Kansainvälinen verkottuminen painopistealoilla

4.2. Osaamisesta menestystekijä

Osaamisen kehittämällä vastataan kansainvälisen talouden haasteisiin alueellisesti. Päijät-Hämeessä tulee järjestää ammatillista ja lukiokoulutusta nuorille ja aikuisille sekä koulutus-, asiantuntija- ja kehittämispalveluja yrityksille ja yhteisöille. Alueella on laadittu vahvassa yhteistyössä alueellinen korkeakoulustrategia, jonka keskeiset elementit ovat maakuntaohjelman mukaisia toimenpiteitä. Ohjelmakaudella on nostettava nuorten ja aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen tarjonnan tasoa ja määrää vastaamaan työelämän tarpeita. Lisäksi on huolehdittava siitä, että korkeakoulutuksen tarjonta kasvaa sekä nuoriso että aikuiskoulutuksen tutkintojen osalta.

Osaamista, koulutusta ja yrittäjyyttä

Alueen yksityisissä ja julkisissa organisaatioissa tuottavuutta tulisi parantaa uusien toimintatapojen ja laadukkaamman työn tuloksena. Kaikissa organisaatioissa tulee kehittää jaksamista, innovaatioita ja luovuuksi tuottavuuden parantamiseksi. Uusien yritysten syntyä tuetaan toteuttamalla yrittäjäkoulutusta ja kehittämällä yrityspalveluhenkilöstön osaamista. Aloittaville yrityksille vahvistetaan neuvonta- ja koulutuspalveluja. Yritysten alun elinkaarta seurataan ja tuetaan tarvittaessa koulutuksen keinoin. Yrittäjyyttä ja yrittäjyysaktiivisuutta kehitetään ylläpitämällä ja tehostamalla yrittäjyyskasvatusta. Edistetään hankkeita, joiden avulla yritykset säilyttävät ja kehittävät kilpailukykyään hyvällä liiketoiminta- ja teknologiaosaamisella, ympäristöosaamisella, verkottumisella ja tuottavuuden parantamistoimilla.

Toimenpiteet:

- Yrityspalveluverkoston kehittäminen
- Verkostoitumista tukevat hankkeet
- Yritysten henkilöstön liiketoiminta- ja johtamisosaamisen kehittäminen
- Työorganisaatioiden, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen sekä yrittäjyyden lisääminen
- Koulutusjatkumomalli aikuisväestön koulutustason nostamiseksi

Työllistyminen, työmarkkinoilla pysyminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen

Päijät-Hämeessä on tavoitteena, että mahdollisimman moni työikäinen on mukana yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla. Työmarkkinoilta syrjäytymistä ja sen aiheuttamia kustannuksia tulee vähentää systemaattisella ja kannustavalla järjestelmällä. Osana työvoiman riittävyttä tulee tarkastella myös alueen omia mahdollisuuksia vaikuttaa maahanmuuttajien tuloon ja työmarkkinoiden kohtaamiseen.

Päijät-Hämeen maakuntahallitus päätti 30.3.2009 käynnistää maahanmuuttopoliittisen ohjelman laadinnan.

Euroopan sosiaalirahaston tuella on käynnissä Lahden kaupungin hallinnoima alueen maahanmuuttajia palveleva ALIPI-hanke (Alueellinen integraatiopalvelupiste).

Toimenpiteet:

- Työvoiman palvelukeskusten toimintaa tukevien palveluiden kehittäminen
- Nuorten vaihtoehtoiset koulutusmallit ja työllistyminen
- Maahanmuuttajien työllistymistä tukevat palvelut
- Syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja lapsiperheiden tukitoimenpiteet
- Nuorten ja työttömien koulutus- ja työmarkkinamahdollisuuksien lisääminen
- Ikääntyneille työkykyä ylläpitäviä toimintamalleja käytäntöön

Tuottavuutta edistävät osaamis- ja palvelujärjestelmät

Päijät-Hämeessä kiinnitetään huomiota koulutustarjonnan riittävyyteen ja osaamisjärjestelmien kehittämiseen siten, että toimenpiteet tukevat työmarkkinoiden muutostilanteita ja tulevaisuuden tarpeita. Koulutuksen vastaavuus työmarkkinoiden muutoksiin varmistetaan ennakointi- ja työelämäyhteistyön avulla. Työelämäläheisiä ja työelämälähtöisiä koulutusmalleja kehitetään työelämän koulutustarpeen mukaisesti, tukien ihmisen elinikäisen oppimisen haasteita ja mahdollisuuksia.

Toimenpiteet:

- Koulutuksen jälkeistä työllistymistä tukevat palvelut
- Toimiala- ja klusteripohjaiset yritysten henkilöstön koulutus- ja hyvinvointiohjelmat
- Elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti toimiva koulutusjärjestelmä ja tarjonta

Kansainvälinen yhteistyö

Päijät-Häme toimii aktiivisena alueena Euroopassa ja painottaa Itämeren alueen toimenpiteiden ja osaamisen verkostojen kautta tulevaa kasvua ja voimaa. Päijäthämäläinen julkinen sektori ja elinkeinoelämä toimivat kansainvälisesti ja osaamisrakenteiden kansainvälisiä verkostoja vahvistetaan.

4.3. Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä

Päijät-Hämeen toimintaympäristön kestävä kilpailukyky tulisi kehittyä kansainvälistä kilpailua nopeammin. Yhä useammat alueen organisaatiot kehittävät tuotteidensa, palvelujensa ja toimintansa laatua systemaattisesti ja johdonmukaisesti. Organisaatioilla tulee olla käytettävissään ajankohtaista tietoa, osaamista ja ensiluokkaisia toiminnan kehittämisen työkaluja.

Saavutettavuus ja väylät

Päijät-Hämeen saavutettavuutta voidaan tukea liikenneväyliin liittyvillä toimenpiteillä. Suurimpien väyläyhteyksien suunnitteluun ja rakentamiseen tulee saada valtion talousarviosta määrärahoitus. Keskeisiä hankkeita ovat Lahden eteläinen kehätie osana Vt 12 kehittämistä ja sen jälkeen koko 12 tieyhteys osahankkeilla toteutettuna. Kuntien omassa sisäisessä tie- ja katuverkossa on myös paljon kehittämisen tarpeita. Kevyen liikenteen turvallisuutta tulee parantaa ja vuosittain käynnistää muutaman keskeisen väylän rakentaminen valtion tukemana.

Toimenpiteitä:

- Vt 12 Lahden eteläinen kehätie, 156 M€
- Vt 12 Lahti-Kouvola, 120 M€
- Vt 12 Lahti-Kouvola (2. vaihe), 108 M€
- Vt 10 ja 12 Hämeenlinna-Tuulos-Lahti, 63 M€
- Vt 24 Lahti-Jämsä välillä Lahti-Asikkala, 40 M€
- Lahti-Luumäki rataverkon parantamisen yhteydessä tulee toteuttaa taajamajunien uudet pysähdyspaikat mm. Villähde ja Uusikyliä
- Edelleen on tarvetta tasoristeysten poistamiseen ja tasoristeysolosuhteiden parantamiseen
- Keskusten ulkopuolisten väylien turvallisuuden ja käytettävyyden ylläpito ja parantaminen
- Kevyen liikenteen väylien rakentaminen
- Vähäliikenteisten ratojen ylläpito
- Lentokentän kehitystyöt ja lentäjäkoulutuksen siirtäminen Lahti-Vesivehmaan lentokentälle
- Vesiväylien kehittämisohjelman laadinta

Asuminen, luonto, luonnonvarat ja kulttuuriympäristöt

Alueen yhdyskuntarakennetta ja asuinympäristöjen viihtyisyyttä voidaan edelleen parantaa sekä ehkäistä ihmisten ja luonnon elinympäristöjen laadun heikentymistä. Kulttuuriympäristöjen ja luontoarvojen säilyttämistä tuetaan ja kannustetaan mm. panostamalla kulttuuriyrittäjyyteen (ml. matkailu) sekä kulttuurikohteiden ja palveluiden kehittämiseen.

Toimenpiteitä:

- Lajistollinen monimuotoisuus, luontotyypit ja muut arvokkaat luonnonpiirteet säilyvät vähintään ennallaan
- Vapaa-ajan ja rantarakentamisen uustuotanto tehdään järvimaisemat ja -maisemakokonaisuudet säilyttäen
- Terveysliikunnan ja ulkoilu liikunnan olosuhteita ja kannusteita parannetaan
- Metsävarojen tehokas, mutta kestävä hyödyntäminen parantaa metsätalouden työllisyyttä ja tulonmuodostuksen kehittämistä ja metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämistä keskeisissä kohteissa
- Vesihuoltoa ja pintavesien suojelua tehostetaan

Palvelut ja rakenteet

Päijät-Hämeessä hyvinvointi muodostuu työn ja vapaa-ajan tasapainosta. Maakunta tahtoo mahdollistaa terveelliset elintavat, mielekkäät vapaa-ajanharrastukset, kannustavat ihmissuhteet ja rentouttavan vapaa-ajan mahdollisuudet työssäkäynnin vastapainoksi. Alueen kuntien ja kaupunkien keskuskeskukset muodostavat alueelle kilpailukykyisen verkoston, joiden puitteissa palvelut ja taajamiin sijoittuvat elinkeinot voivat edelleen tasapainoisesti vahvistua hyvinvoinnin tukena.

Julkisen sektorin kilpailukykyyn parantaminen on Suomessa ja Päijät-Hämeessä määritelty yhdeksi tulevaisuuden kriittiseksi menestystekijäksi.

Toimenpiteitä:

- Kunta- ja palvelurakenteen uudistaminen
- Palveluinnovaatioita, jotka liittyvät palvelujen tuotantoon, järjestämiseen, rahoitukseen tai jakeluun
- Tietoyhteiskunnan keinoja hyödyntäen helppokäyttöisiä palvelusisältöjä ja sovelluksia
- Private-public yhteistyön edistäminen ja sosiaalista yritystoimintaa palvelutuotannossa
- Kansalaisvaikuttamisen parantamisen kehittämishankkeet
- Hyvinvointipalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut
- Yhteistyöverkostojen kehittäminen ja ICT:n hyödyntäminen, osana laajakaista 2015 -hanketta
- Liikunnan ja kulttuurin megamaakuntana parannusmalleja huippusuorittajista arkiliikkujiin

Päijät-Häme toimii toimintaympäristön kehittämisessä avoimesti eri kansainvälisten toimijoiden kanssa.

3.4 Hyvinvointia maalta ja kaupungista Toimintalinja on luonteeltaan horisontaalinen ja sisältää erityisohjelmat. Toimenpiteet kohdistuvat pääsääntöisesti toimintalinjojen 1-3 tavoitteiden toteuttamiseen		
Toimintalinja 1	Toimintalinja 2	Toimintalinja 3
Kasvua kaupungista		
Suurten kaupunkiseutujen politiikkakokonaisuus on osa kansallista kaupunkipolitiikkaa. Suurille kaupunkiseuduille kohdistetaan niiden erityispiirteiden edellyttämiä valtion panostuksia seutujen omien kehittämisstrategioiden perusteella. Erityisesti panostetaan suurten kaupunkiseutujen erikoisosaamisen vahvistamiseen ja kansainvälisten yhteyksien luontiin.	Keskeisinä painopisteinä on mm. osaamiseen perustuvan kilpailukyyn kehittäminen, osaamiskeskittymien rakentaminen, tiede- ja ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten rooli, kansainvälistymisen ja ulkomaisten investointien edistäminen. Tarvitaan lisäksi toimenpiteitä myös työmarkkinoiden toimivuuden parantamiseen ja aktiivisen maahanmuuttopolitiikan edistämiseen.	Palvelutuotannon kehittäminen kohdistuu mm. kunta- ja palvelurakennemuutosten, palveluiden tuotannon ja markkinoiden kehittämisen ja tietotekniikan hyödyntämisen toimenpiteisiin. Tehostetaan sosiaalisen eheyden ja monikulttuurisuuden edistämistä. Keinona ovat mm. yhteisvastuullinen asuntopolitiikka, kaupunkiseutujen eriytymiskehitykseen vaikuttaminen, kaupunkien kulttuuripalvelujen kehittäminen. Elinympäristön laadun kohentaminen tapahtuu yhdyskuntarakenteen eheytyksellä, kaavoituksen ja tonttutuotannon tehostamisella, kaupunkiympäristön vetovoimaisuuden parantamisella.
KOKO - Lahden alueen koheesio- ja kilpailukykyohjelma		
Lahden alueen koheesio- ja kilpailukykyohjelma keskittyy kaudella 2010 – 2013 yritystoiminnan uudistumista ja kilpailukykyä tukevan käytäntölähtöisen innovaatioympäristön vahvistamiseen sekä kasvavan ja elinvoimaisen hyvinvointialan yritystoiminnan ja palvelumarkkinoiden kehittämiseen	Käytäntölähtöisen innovaatioympäristön vahvistamisen päämääränä on edesauttaa alueen perinteisen teollisuuden, palvelusektorin ja julkisen sektorin innovaatiopohjaista uudistumista ja kilpailukykyä sekä kehittää konkreettisia työkaluja niiden innovaatiotoiminnan tueksi.	Hyvinvointialan yritystoiminnan kehittämisen päämääränä on edistää julkisten hyvinvointipalvelujen tuottavuuden kasvua, uusien ennaltaehkäisevien ja omaehtoista hyvinvoinnista huolehtimista tukevien palvelumarkkinoiden ja -yrittäjyyden syntyä sekä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyömalleja koko maakunnan alueella.
OSKE - Osaamiskeskusohjelma		
Osaamiskeskusohjelmatyö on alueella kansallinen ympäristöteknologian koordinoituvastuu.	Keskeisenä tavoitteena on liiketoimintaosaamisen ja ympäristöosaamisen integrointi. Sisältöön kuuluu	Osana asuinympäristöjä ja materiaaleista tuotteiksi ketjuja parannetaan asumista ja siihen liittyvää hyvinvointia.

Tehtäviin sisältyy verkostojen kokoamista, yritysfuusioiden ja pääomasijoitustoiminnan edistämistä. Lisäksi on otettava huomioon kansainvälistymisen esteiden systemaattinen poistaminen ja voimakkaasti kasvavien markkinoiden hyödyntäminen.	mm. Living-lab -konseptin mukaisten pilottiympäristön synnyttäminen. Ohjelmassa testataan uusia teknologioita ja liiketoimintamalleja. Tavoitteena on tutkimuksen ja liiketoiminnan synergian tehostaminen.	
Mahdollisuuksien maaseutu		
Maaseutupoliittisen erityisohjelma ”Elinvoimainen maaseutu” sisältää maaseutuyritysneuvonnan ja -rahoituspalvelujen parantamista, metsien monimuotoista hyödyntämistä, etätyön lisäämistä sekä palkkatyön ja yrittäjyyden vuorottelun selvittämistä. Ks. EMR-ohjelman painopisteet.	Maaseudulle lisätään etätyön mahdollisuuksia sekä palkkatyön tai yrittäjyyden vuorottelun selvittämistä ks. EMR-ohjelman painopisteet.	Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen ks. EMR-ohjelman painopisteet.

Alla listattu joitakin hanke-esityksiä toimintalinjoittain, joiden rahoitukseen tai edunvalvontaan hankeiden etenemiseksi kiinnitetään maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa 2010 - 2011 erityistä huomiota. Lista tulee täydentymään liitteenä olevan hankelistauksen hankkeiden tullessa hakemusvaiheeseen tai jatkorahoituksen varaamisen muodossa.

Pääsääntöisesti käynnissä olevien hankkeiden oletetaan jatkuvan ja uudet hanke-esitykset käsitellään normaalin hallinnonalan päätöksentekoprosessien mukaisesti.

Toimintalinjalla 1 tuetaan yritystukihankkeita ja alueen innovaatiokykyä tehostavia osaamishankkeita.

Heinolan seudulle osoitetaan lisärahoitusta yritystukiin ja kehittämiseen sekä kansallisia että EU:n rakennerahaston osalta. Hämeen ELY painottaa maakunnan strategista kärkeä ympäristöosaamisen kehittämisessä.

Toimintalinjalla 2

Uusiutuvan energian tutkimuskeskus

Muotoilun ja median palvelukeskus

Langaton Lahti

Tuotantotalouden ja muotoilun täydennyskoulutusohjelma (DIME)

ALUPI, alueen integraatiopalvelupiste

Kunnon kate - yrittäjien työssä jaksaminen kilpailukykyyn parantamiseksi

Työnäky-hanke nuorten työllistymistä vahvistava oppilaitoksen työllistymisohjaushanke

Sosiaaligerontologian professuuri, Palmenia

Lääkinnällisen ja reumakuntoutuksen professuuri

Ikihyvä Päijät-Häme - seurantatutkimus- ja kehittämishanke

Päijät-Hämeen osaamistarjonta 2025-ennakointihanke

Asumisen kehittämiskeskus

Vesivehmaan kenttään kohdistuvat kehittämistoimet

Laajakaistahanke 2015

Toimintalinjalla tuetaan lisäksi toimijoiden kansainvälisten osaamishankkeiden valmistelua ja osallistumista Interreg-ohjelmiin.

Toimintalinjalla 3 edistetään ja toteutetaan alueen toimintaympäristön kehittämisen hankkeita.

Vt 12 Lahden eteläinen kehätie,

Vt 12 Lahti-Kouvola, Vt 12 Hlinna-Tuulos-Lahti

Kevyen liikenteen väylät mm: Koskuentie-Työlammintie, Järvelän, Hollolan kirkonkylän, Renkomäki-Pennala, Nostava-Okeroinen.

Asikkala – Heinola – Nastola – Hollola - Lahti syöttövesijohdon ja kokoojaviemärin rakentaminen

Kuivanto - Artjärvi siirtoviemäri- ja yhdysvesijohto –hanke

Hartola – Sysmä siirtoviemärin toteuttaminen

Kulttuurisen toimintaympäristön kehittämishanke

Taajamajunien uudet pysähdyspaikat Villähde ja Uusikylä

Raakaveden saannin turvaaminen strategisesti merkittävillä pohjavesialueilla

Hyvinvointi-innovaatioympäristön kehittäminen

Koulurakentamisessa on mm. Lahden kaupungissa useita korjausrakentamisen kohteita.

Päijät-Hämeen kansanedustajat pyrkivät omalta osaltaan vaikuttamaan ja viemään eteenpäin maakunnan kehittämisen ja edunvalvonnan asioita.

Eri ohjelmissa painotetaan seuraavia toimenpiteitä:

Kohdistuu toimintalinja 1:een	Kohdistuu toimintalinja 2:een	Kohdistuu toimintalinja 3:een
ESR painopisteet		
ESR kohdistuu välillisesti toimintalinjaan ja parantaa työvoiman osaamista, kilpailukykyä ja jaksamista.	Painotuksena on työorganisaatioiden, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen. Yrittäjyyden lisääminen. Työllistymisen työmarkkinoilla ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen. Syrjäytymisen ehkäiseminen. Työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis-, innovaatio- ja palvelujärjestelmien kehittäminen. Jäsenvaltioiden ja alueiden välinen yhteistyö ESR-toiminnassa	Tavoitteena on työvoiman helpompi liikkuvuus saatavuuden parantamiseksi.
EMR painopisteet		
Alueen maaseutu turvaa elintarvike- ja panimoteollisuuden raaka-ainetuotannon, puun tuotannon sekä monia muita hyödykkeitä. Yleisenä tavoitteena on mm. maa- ja metsätalouden kilpailukykyyn parantaminen, maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistaminen ja bio- ja energiaohjelmien toteuttaminen.	Painopisteenä on maaseutuun ja sen yritystoimintaan liittyvän osaamisen kehittäminen ja palveluiden laadun parantaminen. Kehittämisessä ovat mukana maaseudun asukkaiden lisäksi, maaseutuyhteisöt (kylät) ja kunnat.	Alueen maaseutupoliittista kehittämistyötä tehdään alhaalta ylöspäin vaikuttamalla resurssien ohjaukseen mm. toimintaryhmä ja kylätyön avulla. Yleisesti tavoitteena on maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen ja maaseutualueiden arjen sujuvuuden parantaminen.
Etpähä		
Pienyritysten kehittämisrahoitus. Uusiutuvien luonnonvarojen käytön tehostaminen ja edistäminen. Tuottavuuden kasvattaminen ja jalostusasteen nostaminen	Osaaminen kehittäminen, paikalliskulttuuri ja nuorisotoiminta. Hoiva-, hyvinvointi ja palveluammateista uusia elinkeinoja.	Vesistöjen kunnostus Maiseman- ja kyläympäristönhoito Kylien vesihuollon yhteisratkaisut ja haja-asutusalueiden vesihuollon edistäminen Kylien yhteistilojen kunnostus ja käytön monipuolistaminen Lähiliikuntapaikat ja reitit palvelevat paikallisia asukkaita ja matkailijoita
Päijänne-Leader		
Maaseudun innovaatiopalvelut	Yritysten ja toimijoiden verkottuminen	Maallemuuton edistäminen Asumisen lähipalvelut

Pienyritysten kehittämisrahoitus Maaseutumatkailu ja muut palvelut	Maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutus	Maaseutu ympäristö
Kalatalous		
Yrittäjyyden edistäminen	Osaamisen ja tiedon lisääminen	Virkistyskalastuksen, vesiensuojelun, ja olosuhteiden parantaminen

Toteuttamissuunnitelman vaikutusten arvioinnista

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi on laadittu kevään 2006 aikana Päijät-Hämeen maakuntaohjelman 2007-2010 valmistelun yhteydessä.

Päijät-Hämeen maakuntaohjelma 4.12.2006 VAIKUTUSTEN ARVIOINTIA (SOVA 200/2005)	Toimintalinjat				
	1	2	3	4	O-v
Ympäristö					
- väestöön, ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen	+/-	0	+	+	0/-
- luonnon monimuotoisuuteen, eliöstöön, kasvillisuuteen, maaperään, veteen, ilmaan ja ilmastotekijöihin	+/-	0	+/-	+/-	0/-
- yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan, aineelliseen omaisuuteen ja kulttuuriperintöön (ml. rakennusperintö ja muinaisjäänneökset)	+/-	+	+/-	+/-	0/-
- luonnonvarojen hyödyntämiseen	+/-	0	+/-	+/-	0/-
- edellä mainittujen tekijöiden välisiin suhteisiin	+/-	0	+/-	+/-	0/-
Sosiaaliset					
- työttömyyden vähentäminen	+	+	+	+	+
- palvelujen saatavuus	+	+	+	+	0
- sosiaalinen hyvinvointi	+	+	+	+	0
- koulutustaso	+	++	+	+	0
- sukupuolten välinen	0	0	0	+	0
- etninen	0	+	0	+	0
- sukupolvien välinen	0	0	0	+	0
Kulttuuriset					
- kulttuurin osaajat	0	0	+	+	0
- kulttuurin palvelut	0	0	+	+	0
- kulttuuriperintö	0	0	+/-	+/-	0
Yhdyskunta- ja aluerakenne					
- maaseudun elinvoimaisuus	+	0	+/-	++/-	0
- taajamat ja kaupungit	0	0	+/-	++/-	+
- turvallisuus	0	0	0	0	0
- liikenneturvallisuus	0	0	0	0	0
Taloudelliset					
- yritysten määrä	+	0	+	+	+
- kilpailukyky ja tuottavuus	+	+	+	+	+
- verotulo kunnille	+	0	+	+	-
- investoinnit	+	0	+	+	+
Merkkien selitys:					
merkittävän kielteinen	--				
kielteinen	-				
ei merkittäviä vaikutuksia	0				
myönteinen	+				
merkittävän myönteinen	++				
ei voida arvioida	e				

Maakuntaohjelman laadinnan yhteydessä on todettu, että yleisempi tarkastelu vaatisi laajempaa arviointia riskeistä ja kehityksestä. Strategisen tason riskit voidaan jakaa maakunnan ulkoisiin ja sisäisiin riskeihin. Ulkoiset riskit ovat esimerkiksi ympäristöön liittyviä ilmastomuutoksen tekijöitä ja kansainvälisen talouden suhdannevaihteluita. Sisäiset riskit liittyvät esimerkiksi määrärahojen riittävyyteen (ympäristö- ja väyläinvestoinnit), aluekehityksen johtamiseen, toteuttamisen henkilöstöön ja osin myös teollisen ympäristön kehittämispolitiikan onnistumiseen. Tiehallinnon näkemyksen mukaan voimavarat ovat riittämättömät väylien ja liikenneturvallisuuden ylläpitämiseksi. Ympäristöhallinnon alalla korostuu vesihuollon riskit ja ilmastomuutokseen liittyvät riskit. Väilyömarkkinoiden

toimimattomuus pitää yllä edelleen suurta työttömyysreserviä. Jatkossa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten rahoitettavat hankkeet vaikuttavat työvoiman saatavuuteen, työllisyyden ylläpitoon ja osaamisen kehittämiseen.

Maakunnan arviointiryhmän (30.9.2008) näkemyksenä oli, että uusissa EAKR-hankkeissa käytettyjä arviointipainotuksia ilmastonmuutokseen tulisi ottaa kaikissa hankevalinnoissa huomioon: energiatehokkuuden parantumisen, uusiutuvien energialähteiden käytön lisääntymisen, ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien vähentämisen ja fossiilisten hiilidioksidipäästöjen vähentämisen osalta.

Lisäksi tulisi kehittää yritysvaikutusten arviointia. Arviointiryhmä totesi 1.9.2009, että yritysvaikutusten arviointia tulee kehittää ja tarkentaa. Asia otetaan erityisesti huomioon uuden maakuntaohjelman valmistelussa 2010.

5. Toteuttaminen hallinnonaloittain

PAINOPISTE A: ALUEELLISEN KILPAILUKYVYN JA VÄESTÖN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN

TOIMINTAYMPÄRISTÖN HAASTEET

Maailmantalouden taantuma, globalisaatio, ilmastonmuutos ja väestön ikääntyminen sekä maatalouden epävarmat tulevaisuudennäkymät heijastuvat lähitulevaisuudessa vahvasti Hämeen (Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakunnat) ELY-keskuksen (ent. TE-Keskus + aluehallintoa) toimintaympäristöön ja toimintaan Päijät-Hämeessä. Väestön ikääntyminen heikentää yritysten toimintaedellytyksiä ja talouden kasvupotentiaalia. Myös kuntien taloudellinen tilanne on jatkossakin heikko. Talouden taantuma on vähentänyt Hämeessä yritysten ja kuntien investointi- ja kehittämishalukkuutta.

Päijät-Hämeen perinteiset teollisuuden toimialat ovat murroksessa. Heinolan seutu on äkillisen rakennemuutoksen aluetta. Erityisesti alueen puunjalostusteollisuus on vaikeuksissa ja väestön ikärakenne on lamasta toipumisen kannalta varsin epäedullinen. Koko Päijät-Hämeen taloudellinen kehitys riippuu paljolti rakennustoiminnan sekä puutuoteteollisuuden elpymisestä, koska alueella on runsaasti puuta jalostavaa ja puutuotealalla koneita ja laitteita valmistavaa teollisuutta. Taantumien kielteiset vaikutukset ovat Päijät-Hämeessä ilmenneet erityisesti lomautusten rajuna kasvuna, työttömyyden merkittävänä lisääntymisenä ja nuorisotyöttömyytenä.

Hämeen ELYn toiminta-alue on voimakkaasti kehittyvä ja toiminnallisesti aktiivinen alue, jossa ympäristöön ja luontoon kohdistuu monenlaisia paineita. Hämeen ELY-keskuksen haasteena on saada Hämeen keskeiset toimijat toteuttamaan kansallisen ilmasto- ja energiasstrategian ja kansallisen ilmastonmuutoksen sopeutumisstrategian tavoitteita.

5.1. Toimintalinja II A1: Taloudellisen tilanteen edellyttämät elvytystoimet

Taluskriisin aikana tarvitaan julkisia kasvua ja työllisyyttä tukevia ja luottamusta herättäviä toimia. Toimet voivat muodostua sekä yritysten toimintaympäristön tukemisesta että yritysten oman toiminnan tukemisesta.

Heinolan seutukunta (Päijät-Häme) on äkillistä rakennemuutosaluetta vuosina 2009-2010 ja alueelle on laadittu hankesuunnitelma.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	Yritysten toimintaa tuetaan sekä osallistamalla yritysten omiin kehittämistoimiin ja investointeihin (yritystuki). Lisätään kehittämisen ja verkostojen kansainvälisiä ulottuvuuksia. Kasvavien ympäristö- ja energiakysymysten huomioiminen ja liiketoimintamahdollisuudet.	Reagoidaan nopeasti äkillisiin rakennemuutoksiin ja alueen yritysten toiminnan jatkuvuuteen. Jatketaan yritysautomotoiminnan kehittämistä ja innovaatiotyön edistämistä. Yritysten rahoitusaseman turvaaminen vientimarkkinoilla (Finnvera). Palveluiden kehittäminen tuottavuuden lisäämiseksi.
	Osallistamalla yritysten kehittämiseen tarjoamalla edullisia	Toteutetaan ennakoivaa ja taantumien vaikutuksia lieventävää

Osaamisesta menestystekijä	kehittämispalveluita ja koulutusta (yhteishankintakoulutus). Lisätään työttömyyden ajan koulutusta ja omaehtoista toimintaa.	työvoimapolitiikkaa. Erityishuomiota kiinnitetään nuorisotyöttömyyteen.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	Laman aikaiset investoinnit rakentamistoiminnan ja palveluiden ylläpidossa.	Kuntakeskusten ja palveluiden vetovoiman lisääminen. Yhteyksien parantaminen ja riittävien yritys-, asuin- ja matkailualueiden kehittäminen.

5.2. Toimintalinja II A2: Yritystoiminnan uudistaminen

Hämeen ELYn tavoitteena on uusien yritysten syntymisen vauhdittaminen.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	Yritysten kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla paranee ja vientitoiminta lisääntyy. Yritysten nettomäärä kasvaa.	OSKE-toiminnan tukeminen ja kehittäminen ympäristötekniikan kärjessä. Uusiutuvan energian tutkimuskeskustoiminnan käynnistäminen ja laajentaminen. Seudullisten yrityspalvelujen kehittäminen ja yrityspalveluorganisaatioiden yhdessä toteuttama kasvuyrityspalvelu. Alkavien yritysten neuvontapalvelut.
Osaamisesta menestystekijä	Alueella toimii aktiivisia innovaatiokeskittymiä, joiden toiminnan painopisteet ovat laadittujen elinkeino- ja innovaatiostrategioiden mukaisia.	Uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkuuteen liittyviä akateemisia sekä soveltavia tutkimuksia ja tuotekehitystyötä. Materiaali- ja komponenttiratkaisujen osaamisen kehittäminen. Muotoiluosaamisen lisääminen teollisessa tuotannossa. Kansainvälisten osaamisvalmiuksien lisääminen.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä		Elinkeinosektorille kaavoitetaan soveltuvat ja ympäristötehokkaat alueet toimintoja varten ja hyvien yhteyksien varrelta: mm. Henna, Nostava, Kujala

5.3. Toimintalinja II A3: Aluerakenteen kehittäminen ja liikennejärjestelmien toimivuus

Päijät-Hämeen aluerakenteen runkona on Helsinki-Lahti-Heinola –kehitysvyöhyke sekä kuntakeskusten muodostama verkko.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	Liikennejärjestelmän palvelutaso ja laatu vastaavat sekä asukkaiden että elinkeinoelämän vaatimuksia	Liikennejärjestelmäsunnitelmassa kuullaan monipuolisesti asukkaita ja elinkeinoelämää.

Osaamisesta menestystekijä	Liikenteelle asetetut energiansäästö- ja ilmastotavoitteet saavutetaan.	Kasvatetaan alueen asukkaiden elinkeinoelämän tietoisuutta energiatehokkaista ratkaisuksista yksilö- ja yhteisötasolla
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	Aluerakenne on monikeskuksinen ja verkottunut metropolialueeseen kuuluva kokonaisuus. Aluerakenteen runkona toimii Helsinki-HI-Tampere ja Helsinki-Lahti-Heinola kehitysvyöhykkeet sekä kaupunkiseutujen muodostamaa verkko. Raideliikenneyhteyksien merkitys korostuu ja kaupunkiseutujen kilpailukyky vahvistuu. Kaikki liikennemuodot sisältävät alueelliset liikennejärjestelmäsuunnitelmat ovat ajantasaisia alueen kehittämiseksi	Rahoitust Vt 12 Lahden eteläisen kehätien tiesuunnitelmaan 4 milj. euroa. (hanke, 156 milj. euroa). Vt 24 liikenteen sujuvuutta ja turvallisuutta kehitetään jatkuvasti parantaen. Lahti-Luumäki rataverkon parantamisen yhteydessä taajamajunien uudet pysähdyspaikat mm. Villähde ja Uusikylä. Mahdollisuudet lisätä tulevaisuuden henkilöraide liikennettä vähäliikenteisillä rataosuuksilla Heinola-Lahti-Loviisa.

5.4. Toimintalinja II A4: Maaseudun elinvoimaisuus ja elinkeinot

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2007-2013 toimeenpanossa kehittämishankkeiden painopisteitä ovat Hämeessä bioenergia, matkailu, palveluyrittäjyys sekä maa- ja elintarviketalous.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	Turvataan maatalouden ja elintarvikeketjun kannattavuus ja kilpailukyky, pidetään yllä nykyinen tuotannon taso ja lisätään paikallista puunjalostusta. Lisätään bioenergian tuotantoa.	Kasvia Hämeessä maa- ja elintarviketalouden teemaohjelma 2007-2013 Puun jatkojalostushankkeet ja puutuoteteollisuuden kehittämissuunnitelma: mm. SouthWood-hanke. Bioenergiashankkeita alueen energiahuollon kehittämiseksi.
Osaamisesta menestystekijä	Osaamisen kehittäminen.	Verkostojen laatu työ.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	Säilytetään maaseutu asuttuna ja elinvoimaisena. Hämeen runsaita metsävaroja hyödynnetään kestävästi. Luodaan hyvät edellytykset vesistöjen kala- ja rapukantojen ekologisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesti kestäväksi hoidolle ja hyödyntämiselle.	Toimintaryhmien tehtävien ja tiedotuksen selkeyttäminen eri toimijoiden kesken. Pienten metsäpalstojen puuvarannon hoidon tehostaminen. Vesijärvisäätö ja kalatalouden yhteiset toimet pilotteina.

5.5. Toimintalinja II A5: Osaaminen, koulutus ja kulttuuri

Koulutuksen kehittämisen painopisteitä Suomessa vuoteen 2012 saakka ovat tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet, koulutuksen korkea laatu, osaavan työvoiman varmistaminen, korkeakoulujen kehittäminen sekä pätevän opetushenkilöstön saatavuus. Aikuiskoulutukseen liittyvää alueellista yhteistyötä vahvistetaan.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	ELY-alueen väestön koulutus- ja osaamistaso kohoaa.	Täydennyskoulutuksen ja tutkintojen suorittamisen mahdollistamisen yhä monipuolisemmin maakunnassa. Aloituspaiikkojen määrien nostaminen toisen asteen koulutuksessa
Osaamisesta menestystekijä	Aikuiskoulutus tukee kansalaisten osallistumista yhteiskuntaan ja työelämään. Varmistetaan osaavan työvoiman saatavuus ylläpitämällä ja kehittämällä pienentyvien aikuisväestöikäluokkien korkeaa osaamis- ja sivistystasoa. Edistetään maahanmuuttajien lahjakkuusreservit ottamista täysimääräisesti käyttöön. Edistetään Päijät-Hämeen maakunnallisia tavoitteita; kehittyä valtakunnan johtavaksi aikuiskouluttajaksi sekä kehittää elinikäistä oppimista tukevia koulutuspolkuja	Aikuisopiskelun osuvuutta ja vaikuttavuutta parannetaan tehostamalla tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita opetushallinnon sekä työ- ja elinkeinohallinnon yhteistyönä mm. Päijät-Hämeen Opin Ovi –hanke. Maakunnan liittojen vetämä koulutustarpeen pitkän aikavälin ennakointi Oppilaitosten rakennushankkeiden rahoittamiseen tarvitaan riittävät resurssit (Uudenmaan ELYssä). Hankkeita mm. Heinolassa, Hollolassa, Hämeenkoskella ja Lahdessa.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä		Alueellistamisen toimenpiteiden tulee tukea alueen osaamiskärkien vahvistamista.

5.6. Toimintalinja II A6: Väestön ikääntyminen ja työvoimapolitiikka

Taantuman aikana on varmistettava, että työttömien ja työvoiman ulkopuolelle tilapäisesti siirtyneiden työmarkkinavalmiudet ja osaaminen vastaavat talouden nousukauden alkaessa syntyvää kysyntää. Samaan aikaan on myös pidennettävä työuria ja lisättävä työvoiman maahanmuuttoa, jotta uuden työvoiman tarjonta on riittävä turvamaan taantuman jälkeistä talouden ja työllisyyden kasvua.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	ELY-alueen yrittäjyysaktiivisuus lisääntyy H	Yrityskyselyn hyödyntäminen
Osaamisesta menestystekijä	Työnhakijat työllistyvät nopeasti ensisijaisesti avoimille työmarkkinoille. Työvoimavarat ovat tehokkaasti käytössä.	Kuntien palvelurakennetta ja palveluita uudistavat toimet mm. Paketti-hanke. Ympäristöasioiden ja ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävän teknologian korkean ja käytännön tason osaamisen hankkeet.

		Terveyttä ja työuraa pidentävät elämäntapahankkeet mm. terveystiikuntastrategian toteuttaminen.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	Osaavan työvoiman saatavuuden ratkaisut.	Ennakointiyhteistyö

5.7. Toimintalinja II A7: Maahanmuutto ja kotouttaminen

Merkittävänä tekijänä maahanmuuttajien osaamisen kehittämisessä on kotoutumiskoulutus sekä muu maahanmuuttajille soveltuva työvoimakoulutus.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	Työvoiman maahanmuutto on sopivalla tasolla.	Maahanmuuttopoliittisen ohjelman toteuttaminen (valmistuu 2010).
Osaamisesta menestystekijä	Maahanmuuttajien osaamistaso ja työllistyminen paranevat.	Ammatilliset koulutukset Lahdessa toimivan maahanmuuttajien ja työnantajien neuvontaa tukevan ESR-projektin jatkaminen.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	Maahanmuuttajat kotoutuvat hyvin. Maahanmuuton ohjaus. Etninen yhdenvertaisuus ja hyvät etniset suhteet	Maahanmuuttajien omat tai suomalaisten kanssa perustamat järjestöt .

PAINOPISTE B: ILMASTONMUUTOKSEN HILLINTÄ JA KESTÄVÄN KEHITYKSEN EDISTÄMINEN

5.8. Toimintalinja II B1: Kestävä yhdyskuntakehitys ja hyvä elinympäristö

Edistetään toimivaa kaupunkiseutuyhteistyötä erityisesti maankäytön, liikenteen ja asumisen kysymyksissä. Keskeisenä välineenä pidetään yleiskaavoitusta.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	Yhdyskuntarakenne eheytyy mm. siten, että ympäristöstrategian tavoitteiden mukaisesti, rakentaminen keskittyy olemassa oleviin taajamiin ja maaseudun kyliin, liikennetarve vähenee ja myös kauppa sijoittuu yhdyskuntarakennetta eheyttävästi.	Vt 12 siirtäminen mahdollistaa entisen tiealueen ottamisen kaupunkirakenteen tukiteiksi ja siirtää liikennevirrat turvallisemmalle väylälle. Kaavoituksessa lisätään yhteistyötä ja ilmastomuutoksen huomioimista: Alueellinen ilmasto-ohjelma.
Osaamisesta menestystekijä	Rakentamisen laatu ja energiatehokkuus parantuvat ja rakentamismääräyksiä tulkitaan yhtenäisin perustein.	Kuntien kanssa käytävät vuosittaiset kehittämiskeskustelut .

Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	<p>Valtakunnalliset alueidenkäytön tavoitteet toteutuvat kuntien kaavoituksessa ja erityisesti ilmastonmuutoksen hillintä ja muutokseen sopeutuminen otetaan huomioon kaikessa toiminnassa.</p> <p>Kulttuuriympäristöä hoidetaan asianmukaisesti ja uuden rakennussuojelulain tavoitteiden toteutumisesta huolehditaan.</p>	<p>Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi.</p> <p>Edistetään toimintavarmojen vesihuoltoverkostojen kehittämistä yhdyskuntakehitystä vastaavasti.</p> <p>Aloitetaan hankkeena valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys yhteistyössä sidosryhmien kanssa.</p>
---	---	---

5.9. Toimintalinja II B2: Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen

Edistetään energian säästöä, tuotannon ja kulutuksen siirtymistä aineellisista aineettomiin tuotteisiin ja palveluihin sekä materiaali- ja energiatehokkuutta kaikessa toiminnassa.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	<p>Hämeen kasvihuonekaasupäästöt vähentyvät vuoteen 2020 mennessä 20 % vuoden 1990 tasosta.</p> <p>Vuoteen 2020 mennessä energiatehokkuus kasvaa 20 % ja materiaalitehokkuus paranee merkittävästi nykytilanteesta.</p>	<p>Osaamista kohdennetaan ja teknologiaa kehitetään siten, että uusiutuvia luonnonvaroja hyödynnetään energiatehokkaasti ja kestävästi välttämällä elinkaaren haitalliset vaikutukset ennakoita mm. uusiutuvan energian tutkimuskeskus –hanke.</p> <p>Kehitetään alueen mm. biomassa, kierrätyskelvottomat jätteiden hyötykäyttöä.</p>
Osaamisesta menestystekijä	<p>Maankäytön suunnittelussa, rakentamisen ohjauksessa sekä yritysten ja yhdyskuntatoimintojen riskitarkasteluissa otetaan huomioon sään ääri-ilmiöiden vaikutukset ja edistetään riskinarvioinnin perusteella tarvittavien toimenpiteiden toteuttamista</p>	<p>Edistetään ympäristötietoisuutta ja aktivoidaan ympäristökasvatustoimintaa</p>
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	<p>Vuoteen 2020 mennessä uusiutuvan kotimaisen energian osuus on vähintään 20 % Hämeen energian kulutuksesta ja tuotannosta.</p> <p>Tulvariskit kartoitetaan ja niihin varaudutaan; padot ja vesistörakenteet ovat turvallisia. Säännöstelyissä ja muissa vesistöhankeissa on otettu huomioon tulevaisuuden haasteet.</p>	<p>Uudistetaan tulvariskien hallinnan, vesihuollon, maankäytön ja muun riskienhallintaan liittyvä suunnittelu kriteereiden osalta. Sähköiset palvelut ja mallit.</p>

5.10. Toimintalinja II B3: Ympäristöhoito, suojele ja ekotehokkuus

Kuormitus alueella vähenee siten, että ekologinen ja kemiallinen tila on parantunut.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	Jätteiden määrä vähenee ja hyödyntäminen lisääntyy.	Teknologiset uudet ratkaisut.
Osaamisesta menestystekijä	Jätteiden määrä vähenee ja hyödyntäminen lisääntyy.	Edistetään yhteistyössä sidosryhmien kanssa jätteiden synnyn ehkäisemistä ja hyötykäytön lisäämistä.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	<p>Kuormitus alueen vesistöihin vähenee siten, että niiden ekologinen ja kemiallinen tila on parantunut.</p> <p>Pohjavesien laadullinen ja määrällinen hyvä tila turvataan tärkeillä ja vedenhankintakäyttöön soveltuvilla pohjavesialueilla.</p> <p>Maaperään ja vesivaroihin kohdistuvat riskit on tunnistettu ja arvioitu.</p> <p>Ympäristölakien toimeenpanon valvonta on suunnitelmallista, tehokasta ja oikein kohdistettua.</p>	<p>Pohjavesien laadullinen ja määrällinen hyvä tila turvataan tärkeillä ja vedenhankintakäyttöön soveltuvilla pohjavesialueilla.</p> <p>Toteutetaan kehittämishanke, jonka tarkoituksena on tehostaa pohjaveden suojelua maankäytön suunnittelun, suojelusuunnitelmien toteutuksen seurannan ja maa-aineksen oton valvonnan kehittämisen keinoin. Hankkeessa kehitetään menettelyt eri kaavatasojen pohjavesivaikutusten arvioimiseen ja suojelusuunnitelmien systemaattiseen seurantaan ja toteutumisen mittaamiseen.</p>

5.11. Toimintalinja II B4: Luonnonsuojelu

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus	Puhdas luonto alueen kilpailukykytekijänä.	Luonnonvarojen käytön ohjaus.
Osaamisesta menestystekijä	Osaaminen luonnontilan ja ilmastomuutoksen hallinnassa.	Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi luonnonsuojelualueista ja muista luonnonalueista sekä alueiden välisistä ekologisista yhteyksistä koostuva verkosto.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	<p>Luonnontilan suotuisa kehitys on vakiintunut. Luonnon monimuotoisuus on säilynyt sellaisena, että se hillitsee ilmastonmuutosta ja helpottaa siihen sopeutumista.</p> <p>Uhanalaisista lajeista ja luonnon monimuotoisuudesta on saatavilla ajantasaista ja luotettavaa tietoa.</p> <p>Luonnon kauneusarvot ja arvokkaat maisema-alueet on otettu huomioon maankäytön suunnittelussa.</p>	<p>Toteutetaan vanhat suojeluohjelmat loppuun ja Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa METSOa.</p> <p>Edistetään lajiston suojelua aloittamalla alueellisten priorisointisuunnitelmien teko.</p> <p>Jatketaan Natura 2000 -verkoston hoidon ja käytön suunnittelua ja edistetään yksityisten suojelualueiden hoitoa yhteistyössä Metsähallituksen kanssa.</p>

5.12. Toimintalinja II B5: Vesivarojen käyttö ja hoito

Vesivarojen käyttö on monipuolista ja siinä otetaan huomioon erilaiset tarpeet, oikeudet ja velvollisuudet.

Maakuntaohjelma	Strateginen	Toimenpidepriorisointi
Tuottavuus ja tehokkuus		Vesien uudet kulutusta vähentävät toimintamallit ja päästöjä puhdistavat toimet.
Osaamisesta menestystekijä	Vesivara osaaminen.	Osana ympäristöklusteria kehitettävät mallit.
Kestävää kilpailukykyä toimintaympäristöstä	Vesivarojen käytettävyys ja tila on hyvä. Yhdyskuntien vesilähteiden turvaaminen. Vesihuollon toimintavarmuuden ja vesihuoltoyhteistyön edistäminen. Yhdyskuntien jätevesikuormituksen minimointi. Haja-asutuksen vesihuollon edistäminen	Vuonna 2010 käynnistetään yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa pohjavesialueiden tutkimus- ja selvityshanke. mm. viiden kunnan, Asikkala-Heinola-Nastola-Hollola-Lahti, yhteinen vesihuoltohanke

HALLINNONALOITTAIN ERITYISPAINOTUKSIA

5.13. HALLINNONALOITTAIN ERITYISPAINOTUKSIA

Ulkoasianministeriö

Vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet:
Lähialueyhteistyöalueella ympäristöklusterin ja asumisen roolia Itämeren (Pietarin) alueella tulee vahvistaa. Aasia ja muut kasvualueet ovat edelleen kasvavan yhteistyön ja kaupan alueina. Yhteistyötä tulee edistää kasvualueilla mm. Venäjällä ja Aasiassa.

Oikeusministeriö

Vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet:
Oikeusministeriön tulisi varata määräraha uuden oikeustalon rakentamiseen Lahden kärjäoikeudelle.

Sisäasiainministeriö

Vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet:
Maahanmuutossa tulee voimia keskittää työvoimatarpeita auttaviin toimenpiteisiin.
Poliisitoiminnassa tulee vahvistaa Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen resurssien riittävyys ja toiminta eri olosuhteissa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää hätäkeskuksen toimivuuteen sen sijaitessa maakunnan ulkopuolella. Pelastustoiminnassa on runsaasti toimitilojen uudistamiseen liittyviä hankkeita.

Puolustusministeriö

Vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet:
Senaattikiinteistön tulee jatkaa peruskorjauksia ja kunnostaa kiinteistöjä Lahden varuskunnassa Hennalan kasarmialueella. Varuskunta on tehokkaasti erikoistunut ja hyvien kulkuyhteyksin varrella.

Valtiovarainministeriö

Vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet:
Kuntien harkinnanvaraisen avustuksen määrä tulee pitää riittävällä tasolla ja kohdistaa Päijät-Hämeen avustusta hakeville kunnille. Päijät-Hämeen kuntien veronmaksajilta otetaan valtiontalouteen enemmän rahaa kuin maakuntaan palautuu, vaikka maakunta on mm. bkt- tai työttömyysmittareilla keskiarvoja heikompaa aluetta. Valtion toimet tältä osin heikentävät alueen taloutta ja kuntataloutta.

Opetusministeriö

Vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet:
Päijät-Hämeen koulutuksen alueella suoritettavien tutkintojen määriä tulee edelleen nostaa korkeamman asteen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta. Koulutuskonsernin aloituspaikkojen nostamistarve on edelleen useita

satoja, kun tutkitusti on todettu, että alueen koulutuspaikkoja käyttävät muilta alueilta saapuvat koulutettavat ja koulutuksen ulkopuolelle jää suuri määrä hakijoista. OPM:n tulisi pystyä nostamaan kansallisesti ohjautuvan budjettirahoituksen kohdentumista Päijät-Hämeen maakuntaan.

Koulujen peruskorjaus hankkeita on runsaasti maakunnassa, joissa valtion tuella olisi merkittävä osuus: Lahdessa mm. Kivimaa, Mukkula, Liipola, Lotila ja Kärpänen, Heinolassa Tommolan koulu, Hollolassa Nostava ja Pyhäniemi ja Hämeenkoskella kirkonkylän koulu. Päijät-Hämeen kuntien koulujen investointirahoitus tulee saattaa samalla tasolle kuin valtakunnallisesti mm. heikon työllisyyden ja kuntarakenteen kunnissa.

Menokehysuunnitelmaa 2011 – 2014 koskevat:

Lähtökohtana on turvata mm. Lahden yliopistokeskusten perusrahoitus, jotta alueen kunta- ja kehittämisrahoitus voidaan käyttää hanketyöhön, eikä toimintojen perusrahoitukseen. Valtion tulisi tukea yliopistokeskuksien toimintaa kuin yliopistoja. Liikuntapaikkarakentamisessa Lahdella on edelleen suuria investointitarpeita, jotka palvelevat kansainvälistä, kansallista ja alueellista käyttöä ja osa hankkeista tulee saada edelleen valtakunnallisen rahoituksen osuudesta. Koulujen peruskorjausta ja uudisrakentamista tulee rahoittaa yhtenevin perustein maakunnissa tai lopettaa koko järjestelmä alueiden eriarvoisuutta lisäävänä.

Maa- ja metsätalousministeriö

Hämeen ympäristökeskuksen vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet Päijät-Hämeessä:

Vuonna 2010 tulee käynnistää viiden kunnan, Asikkala-Heinola-Nastola-Hollola-Lahti, yhteinen vesihuoltohanke. Hanke on tärkeä Suomen Urheiluopiston ja Vierumäen taajaman vedensaannin turvaamisen kannalta. Vesihuoltohanke luo uusia mahdollisuuksia elinkeinoelämän kehittämiseksi Lahti - Heinola moottoritien läheisyydessä sekä edistää seudullista vesihuoltoyhteistyötä ja maaseutumaisten kylien vesihuoltoa.

Pohjaveden kestävä käytön ja suojelun pohjaksi tarvitaan nykyistä luotettavampaa tietoa pohjavesialueista, niiden rajoista, vesivaroista ja käyttökelpoisuudesta. Pohjaveden laatua uhkaavat monet toiminnot, esim. teollisuus, kaatopaikat, huoltoasemat, tienpito, maanalaiset öljysäiliöt, maa-ainesten otto sekä viemäröinti ja jätevesien käsittely. Hämeessä on poikkeuksellisen runsaasti pohjavesivaroja. Häme on voimakkaasti kasvavaa aluetta, jolloin myös pohjavesialueille kohdistuu monenlaisia maankäyttöpaineita. Nykyiset pohjavesialueiden rajausta koskevat tiedot perustuvat pääosin kartta- ja maastotarkasteluun ja ne ovat paikoin osoittautuneet virheellisiksi. Maankäytön suunnittelun, yhdyskuntien vedenhankinnan ja pohjaveden suojelun yhteensovittamisen sekä yksilön oikeusturvan kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että pohjavesialueiden rajaukset tarkistetaan nykyaikaisin menetelmin.

Vuonna 2009 valmistuvan esiselvityksen pohjalta valmistellaan yhteistyössä eri sidosryhmien (esim. Päijät- ja Kanta-Hämeen liitot, kunnat, vesihuoltolaitokset, GTK, TEKES, MMM, YM, SYKE, VVY, MTK) kanssa monivuotisen pohjavesialueiden tutkimus- ja selvityshankkeen käynnistäminen.

Nykyisiä vesistöjen säännöstelykäytäntöjä on kehitettävä tulva- ja kuivuusriskien hallitsemiseksi sekä huolehdittava patojen turvallisuudesta ja toimintavarmuudesta erityisesti poikkeustilanteiden varalta.

Aloitetaan vesienhoidon suunnittelun toimenpideohjelman toteuttamisen valmistelu. Tarvittavia toimenpiteitä ovat mm. rantojen eroosiosuojaukset, valuma-alueen vedenpidätyskyvyn parantaminen, uomien ennallistaminen sekä kalankulkua helpottavat toimenpiteet. Lisäksi valmistellaan käytäntöjä, jotka integroivat vesienhoidon suunnittelun ja tulvadirektiivin täytäntöönpanon.

Toteutettavia hankkeita ovat mm:

- Monivaikutteisia kosteikkoja Artjärven järvialueen yleissuunnitelman mukaisesti sekä Vesijärven ja Etelä-Päijänteen yleissuunnitelman mukaisesti
- Pienten patojen kartoitushanke, jossa selvitetään lukuisten vesistöpatojen vaellusesteellisyys, lupatilanne ja kunto
- Loppuvuonna 2009 tehdyn kuntakierroksen aikana ilmoitettujen vesistökuunnostushankealoitteiden valmistelu/toteuttaminen tärkeysjärjestyksessä
- Päijänteen ja Konnivesi-Ruotsalaisen säännöstelyhaitoista kärsivien matalien lahtien kunnostushankkeet
- Heinolan Salajärven padon kunnostus

Menokehysuunnitelmaa 2011- 2014 koskevat painopisteet:

Jatketaan seudullisen ja ylikunnallisen vesihuoltoyhteistyön kehittämistä. Edistetään seudullisten vesihuoltojärjestelyjen ja -organisaatioiden syntymistä vesihuoltolaitos-kentän kokoamiseksi suurempiin

yksiköihin. Varaudutaan vesihuollon erityistilanteisiin ja vesilaitosten varmuusluokan nostamiseen sekä ilmastomuutokseen edistämällä verkostojen yhdistämistä ja vedenoton varajärjestelyjä.

Tuetaan hankkeita, joiden tavoitteena on nostaa merkittävät vesilaitokset (5 kpl) varmuusluokkaan I vuoteen 2014 mennessä. Edistetään maaseutumaisten kylien vesihuoltoa ja erityisesti yhteisen vesihuollon edistämistä niin, että yhteisen vesihuollon ulkopuolella olevasta väestöstä (27 000 asukasta) kolmasosa saadaan yhteisen vesihuollon piiriin.

Valmistellaan ja toteutetaan Kärkölä - Henna - Herrala -vesihuoltotyö, joka liittyy aiemmin toteutettavaan Hollola - Herrala – Salpakangas -hankkeeseen.

Vuonna 2011 käynnistetään yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa monivuotinen pohjavesialueiden tutkimus- ja selvityshanke. Hankkeen tavoitteena on tarkistaa pohjavesialueiden rajaukset ja käyttökelpoisuus yhdyskuntien vedenhankintaan nykyaikaisin menetelmin.

Parannetaan edelleen valmiutta suurista tulvista aiheutuvien vahinkojen vähentämiseksi etenkin kaupunkialueilla, joissa tulvien aiheuttamat vahingot voivat olla suuret riittämättömien hulevesijärjestelyjen vuoksi. Kehitetään vesistöjen säännöstelykäytäntöjä tulva- ja kuivuusriskien hallitsemiseksi sekä huolehditaan patojen turvallisuudesta ja toimintavarmuudesta erityisesti poikkeustilanteiden varalta.

Jatketaan vesienhoidon suunnittelun toimenpideohjelman toteutusta. Tarvittavia toimenpiteitä ovat mm. rantojen eroosiosuojaukset, valuma-alueen vedenpidätyskyvyn parantaminen, uomien ennallistaminen sekä kalankulkua helpottavat toimenpiteet. Lisäksi integroidaan vesienhoidon suunnittelun ja tulvadirektiivin täytäntöönpanoa.

Tärkeitä hankkeita ovat mm:

- Orimattilan Mallusjärven padon kunnostus
- Päijänteen ja Konnivesi-Ruotsalaisen säännöstelyhaitoista kärsivien matalien lahtien kunnostushankkeet
- Vesienhoidon toimenpideohjelman toteuttaminen. Painopistealueita ovat erityisesti Artjärven järviolue, Porvoonjoen ja Koskenkylänjoen latvaosat, Vesijärvi sekä Nastolan järviolue.
- Monivaikutteisten kosteikkojen perustaminen Artjärven järviolueen yleissuunnitelman mukaisesti. Lisäksi toteutetaan monivaikutteisia kosteikkoja muilla tärkeillä alueilla.
- -Loppuvuonna 2009 tehdyn kuntakierroksen aikana ilmitulleiden vesistökuunnostushankealoitteiden valmistelu/toteuttaminen tärkeysjärjestyksessä.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Vuotta 2010 koskevat neuvottelukysymykset:

Keväällä 2008 eduskunnalle annettu liikennepoliittinen selonteko linjaa tiehankkeiden toteutusta pitkäjänteisesti. Tiehallinto pitää hyvinä selonteon radanpidon ja joukkoliikenteen painotuksia. Myös sitoutuminen tasaiseen investointivolyymiin ja elinkaarimallin hyödyntämiseen ovat tärkeitä linjauksia. Selonteon yhteydessä annettu kehyspäätös lisää perustienpidon rahoitusta 72 miljoonaa euroa vuoteen 2012 mennessä. Lisäys kohdistuu valtaosin puuhuollon turvaamiseen ja vähäliikenteisen soratieverkon parantamiseen. Aiemmin päätetystä rahoituksesta osa kohdistetaan puukuljetusten turvaamiseen.

Perustienpidon keskeisiä toimia nykyisellä rahoitustasolla on sujuvan ja turvallisen liikenteen varmistaminen. Perustienpidon määrärahasta lähes 90 prosenttia kuluu tiestön hoitoon ja ylläpitoon. Tiehallinto on erityisen huolissaan perustienpidon rahoituksen vähentymisestä alueellisten investointien osalta (vuonna 2008 koko maassa 25,7 miljoonaa euroa ja vuonna 2010 vain 4,8 miljoonaa euroa). Tällä ennestäänkin niukalla rahoituksella Tiehallinto on parantanut liikenneturvallisuutta mm. rakentamalla kevyen liikenteen väyliä sekä tukenut elinkeinoelämän kuljetuksia ja kuntien maankäytön kehittymistä. Tiehallinnon tekemän asiantuntija-arvion mukaan perustienpidon optimitaso koko maassa on noin 630–650 M€ vuodessa. Vuoden 2010 talousarvioesityksessä perustienpidon kehukseksi on ehdotettu 533 M€. Lisärahoituksella (100 M€) Tiehallinto pystyisi paremmin vastaamaan nykyisen liikenteen liikenneturvallisuusongelmiin ja maankäytön laajentumisesta aiheutuviin investointitarpeisiin sekä teiden ja siltojen perusparantamiseen. Tämän lisäksi tulisi viimeisten yli kymmenen vuoden aikana tieverkolla syntynyt jälkeenjääneisyys em. mainituissa asioissa kattaa erillisellä lisämäärärahalta. Vuosina 2010–2014 on perusradanpitoon käytettävissä n 350 M€/v. Tämä on n 60 M€ vähemmän kuin keskimäärin vuosina 2008–2009. Näin ollen toiminnallisia parannuksia ei juurikaan voida tehdä, koska joudutaan keskittymään ainoastaan rakenteiden korvaamiseen uudella. Rataverkon pitäminen liikenteen tarvetta vastaavassa kunnossa ja korvausinvestointikasauman purkaminen edellyttävät vuosittain 100 M€ kehystä suurempaa rahoitusta perusradanpitoon.

(Tarkentuu ELYn strategisen tulossopimuksen mukaiseksi.)

Ohessa listaus Päijät-Hämeen tärkeimmistä tieverkon kehittämishankkeista (MAKU 150, 2000=100):

- Vt 12 Lahden eteläinen kehätie, 145 M€
- Vt 12 Lahti–Kouvola, 120 M€
- Vt 12 Lahti–Kouvola (2. vaihe), 108 M€
- Vt 24 Lahti–Jämsä välillä Lahti–Asikkala, 40 M€
- Vt 10 ja 12 Hämeenlinna–Tuulos–Lahti, 63 M€

Rataverkko

- Vuonna 2007 aloitetun Lahti–Luumäki-välin palvelutason parantamishanke (185M€) valmistuu v. 2011. Rataosalla lisätään kapasiteettia sekä tehdään 25 tonnin akselipainon ja nopeuksien 160–200 km/h edellyttämiä toimenpiteitä. Samalla tulee rakentaa Nastolan puuttuvat henkilöliikenteen pysäkit käyttökuntoon.
- Muilta osin rataverkon liikennöitävyys turvataan pääasiassa kunnossapidon toimin
- Tarve tasoristeysten poistamiseen ja tasoristeysolosuhteiden parantamiseen

3. Joukkoliikenne

Päijät-Hämeessä kehittämisen päätyö kohdistuu matkustajamäärien kasvattamiseen alueilla, joilla siihen on edellytyksiä. Vastaavasti ohuemman kysynnän alueilla keskitytään turvaamaan ihmisten perusliikkumistarpeet. Maakunnan matkapalvelukeskusta kehitetään osin joukkoliikenteen peruspalveluiden turvaajana ja osin kustannuskasvun hillitsijänä.

Lahden seudun kunnat ovat mukana Tulevaisuuden joukkoliikennekaupungit -hankkeessa. Hankkeessa kaupunkiseutu työstää oman tahtotilansa ja resurssiensa mukaiset palvelutasotavoitteet ja joukkoliikenteen kehittämisohjelman. Hankkeessa luodaan Lahden seudun joukkoliikenteen tulevaisuuden käytännöt.

Maakunta on mukana laajakaistahankkeessa ja kartoittaa toteuttamissuunnitelman siltä osin.

Työ- elinkeinoministeriö

Maakunnan kehittämisraha tulee kohdentaa kaikki nykyiset momentin varat maakuntiin kohdistettavasti alueiden omaehtoiseen kehittämiseen. Koko maakunnassa jatkuu rakennemuutos vahvana aiheuttaen ongelmia Lahden ja Heinolan seuduilla. Ministeriön tulee jatkaa Heinolan seudun osalta rakennemuutosrahoitusta kaudella 2010. Lahden seudun osaamisklustereita ympäristö- ja muotoilu tulee tukea osana valtakunnallista ja alueellista kilpailukyky politiikkaa.

Sosiaalis- ja terveysministeriö

Vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet:

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittäminen: Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (KASTE) on sosiaali- ja terveysministeriön lakisääteinen strateginen ohjausväline sosiaali- ja terveyspolitiikan johtamiseen. Valtioneuvoston 31.1.2008 hyväksymässä ohjelmassa määritellään Suomen vuosien 2008-2011 sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet, kehittämistoiminnan ja valvonnan painopisteet sekä niiden toteuttamista tukevat uudistus- ja lainsäädäntöhankkeet, ohjeet ja suositukset.

Tavoitteet: osallisuus lisääntyy ja syrjäytyminen vähenee, hyvinvointi ja terveys lisääntyvät, hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat, palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus paranevat, alueelliset erot kapenevat

Alueellisten johtoryhmien toiminta tulee nivellyttää kiinteästi yhteen muun alueellisten kehittämistoimien kanssa. Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveyspiirin kehittämistoiminta: Keskeisiä toimi ovat mm. hoito- ja palveluprosessin uudistaminen jo aloitetun valmistelutyön pohjalta sekä väestön terveyden- ja hyvinvoinnin edistämistyön jatko Ikihyvän ja HYVE-hankkeen pohjalta.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnassa (Verso) 2010 painopisteet ovat lasten ja perheiden palvelut ja ikääntyvien palveluissa. Alueen merkittävä toimija on myös Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysala.

Ympäristöministeriö

Hämeen ympäristökeskuksen vuotta 2010 koskevat painotukset ja keskeiset toimenpiteet Päijät-Hämeessä:

Ympäristönsuojelun edistäminen ja haja-asutuksen jätevesiasetuksen toimeenpano

Vesien suojeleuvastuksiin tarvitaan selkeä tasokorotus, jotta yhteistä vesihuoltoa ja erityisesti yhteisviemäröintiä saataisiin kehitettyä Päijät-Hämeessä. Päijät-Hämeessä on yhteisen vesihuollon ulkopuolella noin 27 000 asukasta, joista kolmannes tulisi saada yhteisen vesihuollon piiriin.

Valmistellaan kehittämishanke, jonka tarkoituksena on tehostaa pohjaveden suojelua maankäytön suunnittelun, suojelusuunnitelmien toteutuksen seurannan ja maa-aineksen oton valvonnan kehittämisen keinoin. Hankkeessa kehitetään menettelyt eri kaavatasojen pohjavesivaikutusten arvioimiseen ja suojelusuunnitelmien systemaattiseen seurantaan ja toteutumisen mittaamiseen. Lisäksi kehitetään ja yhdenmukaistetaan maa-aineksenoton valvontaa.

Hanke toteutetaan yhdessä alueen kuntien ja maakunnan liittojen kanssa ja sen tulokset ovat hyödynnettävissä valtakunnallisesti. Pilaantuneiden alueiden tuomat haasteet otetaan hankkeessa huomioon.

Tulosidonnaisiin ARA:n kautta saataviin avustuksiin, joita kunnat hallinnoivat, tulisi vielä saada tasokorotus tularajoihin, jotta tämä avustusmuoto olisi käytännössä toimiva haja-asutuksen jätevesiasetuksen toimeenpanossa. Avustusmuotoa tulisi olla mahdollisuus käyttää myös vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden sisäpuolisten kiinteistöjen yhteisviemäröinnin toteuttamiseen ja liittymiseen varsinkin maaseutumaisissa kunnissa.

Ympäristöministeriön hallinnonalan ympäristötöiden määrärahoihin tulee saada tasokorotus. Tasokorotus on erittäin ajankohtainen, jotta maakunnassa voitaisiin käynnistää ja toteuttaa vireillä olevia vesiensuojeluinvestointeja myös ympäristöministeriön määrärahan turvin. Korotus on ajankohtainen myös siksi, että vesienhoidon suunnittelun Hämeen toimenpideohjelman toteuttaminen aloitetaan vuoden 2010 aikana. Ympäristötöinä toteutettavat siirto- ja kokoojaviemärit mahdollistaisivat yhteisen vesihuollon toteuttamisen myös kylämaisille maaseutualueille. Määrärahan pienuus rajoittaa tällä hetkellä voimakkaasti pilaantuneiden pohjavesien ja maa-alueiden tutkimus- ja kunnostushankkeita, vesistöjen kunnostusta sekä maisema-alueiden selvitysten tekoa ja hoitoa.

Aloitetaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnit maaseudun kulttuurimaisemista ja maisemanähtävyyksistä Päijät-Hämeessä. Aluevalikoima, arvoluokka ja rajaukset tarkistetaan. Samalla inventoidaan tarpeen mukaan myös maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Alueet esitetään valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin YM:n ohjeistuksen mukaisesti.

Valmistellaan käytäntöjä, jotka integroivat vesienhoidon suunnittelun ja tulvadirektiivin täytäntöönpanon. Valmistellaan ja käynnistetään valtion vesihuoltotyönä toteutettava Orimattilan Kuivannon ja Artjärven vesihuoltotyö Kuivannon ja Koskusten kylien saattamiseksi yhteisen viemäröinnin piiriin. Osallistutaan Hollolan Herralan-Salpakankaan vesihuoltotyöhön, johon pyritään saamaan työ- ja elinkeinopoliittista rahoitustukea, koska hanke palvelee sekä Hollolan Nostavan alueen että Orimattilan Hennan alueen logistiikkakeskuksia ja mahdollistaa myöhemmin myös Kärkölan jätevesien johtamisen Lahden Ali-Juhakkalan jätevedenpuhdistamolle. Osallistutaan Vuolenkoski-Nastola vesihuoltohankkeen valmisteluun yhteistyössä Nastolan ja Iitin kuntien sekä Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen kanssa.

Päijät-Hämeessä on suhteessa pinta-alaan ja väestöpohjaan poikkeuksellisen paljon pohjavesialueilla sijaitsevia pilaantuneeksi epäiltyjä tai sellaiseksi todettuja maa-alueita sekä jo pilaantuneita pohjavesiä. Määrärahojen lisäämisellä voitaisiin osaltaan varmistaa, että pohjavesien suojelusuunnitelmissa ja vesienhoidon toimenpideohjelmassa esitettyjen pilaantuneiden alueiden aiheuttamat riskit saataisiin poistettua ja hallintaan. Erityisesti isännättömien, ihmisten terveyttä tai pohjavesiä uhkaavien pilaantuneiden alueiden riskienhallinta ja kunnostaminen on turvattava.

Menokehysuunnitelmaa 2011 – 2014 koskevat painopisteet:

Jatketaan yhteisen ja kiinteistökohtaisen vesihuollon edistämiseksi tarvittavaa työtä jätevesiasetuksen ja vesienhoidon suunnittelun Hämeen toimenpideohjelman täytäntöönpanon vauhdittamiseksi. Huolehditaan siitä, että kunnat päivittävät kuntakohtaiset vesihuollon kehittämissuunnitelmat ja laativat ympäristönsuojelumääräykset. Laaditaan vuonna 2011 tutkimusohjelma kolmannen luokan pohjavesialueiden soveltavuudesta yhdyskuntien vedenhankintaan. Samalla selvitetään hankkeen kustannukset, aikataulu ja rahoittajat. Hankkeen tavoiteaikataulu on 2012-2015. Päijät-Hämeessä on vielä 43 III luokan pohjavesialuetta. Maankäytön suunnittelun, yhdyskuntien vedenhankinnan ja pohjaveden suojelun sekä yksilön oikeusturvan kannalta on ensiarvoisen tärkeitä, että pohjavesialueiden rajaukset ja luokitukset ovat ajan tasalla.

Jatketaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointeja maaseudun kulttuurimaisemista ja maisemanähtävyyksistä Päijät-Hämeessä. Valmistellaan ja toteutetaan yhteistyössä alueen kuntien kanssa Hartola – Sysmä vesihuoltohanke, jonka avulla Hartolan kunnan jätevedet keskitetään Sysmän jätevedenpuhdistamolle. Hanke mahdollistaa myös välialueella olevan haja-asutuksen liittämisen yhteisen vesihuollon piiriin jätevesiasetuksen edellyttämälle tasolle. Ympäristötöinä toteutettavat siirto- ja kokoojaviemärit mahdollistaisivat yhteisen vesihuollon toteuttamisen myös kylämaisille maaseutualueille. Määrärahan pienuus rajoittaa tällä hetkellä voimakkaasti pilaantuneiden maa-alueiden ja pohjavesien tutkimus- ja kunnostushankkeita, vesistöjen kunnostusta sekä maisema-alueiden selvitysten tekoa ja hoitoa. Määrärahoja tarvittaisiin erityisesti neuvontaan ja ohjaukseen, jotta saataisiin myös vapaaehtoisesti käynnistettyä tarvittavia investointeja ja muita toimia.

Tärkeitä toimia ovat mm:

- Monivaikutteisten kosteikkojen toteuttaminen Päijät-Hämeessä
- Päijänteen, Ruotsalaisen ja Konniveden rehevöityneiden vesialueiden kunnostus
- Vesijärven kunnostus, sisältäen Natura –verkostoon kuuluvien Vesijärven lahtien hoitotyöt v. 2009 valmistuneen hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti (PHe 3.9.09)
- Lahden seudun pienten järvien kunnostus

- Jatketaan ylimatekunnallista pilaantuneiden teollisuusalueiden uudelleenkäyttöhanke PIUHAA.
- Osallistutaan mm. Heinolan ja Asikkalan vanhojen kaatopaikkojen ympäristötutkimuksiin ja kunnostuksiin valtion jätehuoltotoinä.
- Vesienhoidon toimenpideohjelman toteutus. Painopistealueita ovat erityisesti Artjärven järviolue, Porvoon ja Koskenkylänjoen latvat ja Nastolan järviolue.
- Hanke maa- ja metsätalouden vesistökuormituksen vähentymisen reaaliaikaiseksi seuraamiseksi. Tavoitteena on perustaa kaksi automaattista vedenlaatuasemaa hajakuormitteisille jokivesille (esim. Porvoonjoki ja Heinolan Lauhjoki).

6. Rahoitustaulukot

Kansallisten alueiden kehittämiseen vaikuttavien, rakennerahasto-ohjelmien, maaseudun ja kalatalouden kehittämisohjelmien sekä muiden maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta keskeisten valtion määrärahojen tarve vuosina 2010 ja 2011 sekä kehysvalmistelua varten arvio vuosille 2012–2014 ja arvio kuntien ja yksityisen rahoituksen osuudesta.

Tarkemmat rahoitustiedot löytyvät rahoitusliitteestä (liite 1).

EU-ohjelmat (ESR, EAKR ja EMR):

	Lähtötaso 2009	Esitys 2010	Esitys 2011	Esitys 2012	Esitys 2013	Esitys 2014
EU:n rahoitus yhteensä	11,598	10,836	9,714	8,512	7,748	3,200
Valtion rahoitus yhteensä	11,021	10,055	8,904	7,656	6,680	10,000
Kuntien rahoitus (arvio)	5,511	5,028	4,452	3,828	3,340	5,000
Julkinen rahoitus yhteensä	28,130	25,919	23,070	19,996	17,768	18,200
Yksityinen rahoitus (arvio)	2,900	2,709	2,429	2,128	1,937	0,800
RAHOITUS YHTEENSÄ	31,029	28,628	25,499	22,124	19,705	19,000

ELY-toimintaan ja kuntien vastaavaan toimintaan sitoutuvat määrärahat Päijät-Hämeeseen arvioituna:

	Lähtötaso 2009	Esitys 2010	Esitys 2011	Esitys 2012	Esitys 2013	Esitys 2014
Valtion rahoitus yhteensä	44,509	44,563	47,115	46,37	45,52	45,435
Kuntien rahoitus (arvio)	48,960	49,019	51,827	51,007	50,072	49,979
Julkinen rahoitus yhteensä	93,469	93,582	98,942	97,377	95,592	95,414
Yksityinen rahoitus (arvio)	8,902	8,913	9,423	9,274	9,104	9,087
RAHOITUS YHTEENSÄ	102,371	102,495	108,365	106,651	104,696	104,501

Päijät-Hämeen liitto ja aluehallinnon viranomaiset vastaavat ja edistävät maakuntaohjelmaa toteuttavia hankkeita aluekehittämisen rahoituksen määrärahoilla (hankelistaus liite 2).

Alueen toimijat lisäksi yhdessä vaikuttavat siihen, että lisärahoitusta haetaan alueen toimenpiteille, jotka kuuluvat valtion suoran budjettirahoituksen piiriin.

7. Liitteet

Liite 1: Rahoitustaulukko (keskenäinen)

Liite 2: Päijät-Hämeen maakunnan toimijoiden esittämiä hanke-esityksiä ja käynnissä olevia hankkeita (pdf).